

ALKOHOLIN JA NIKOTIINITUOTTEIDEN VÄLITTÄMINEN ALAIKÄISILLE

Selvitys nuorten ajatuksista ja suhtautumisesta alkoholin
ja nikotiinituotteiden välittämiseen alaikäisille

Tiina Pajuvirta

© Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry 2022, Tiina Pajuvirta
Teksti: Tiina Pajuvirta
Taitto: Carnivore Oy
Kannen kuva: Ashford Marx (Pexels)

Sisällys

Johdanto	4
Nuorten suhtautuminen alaikäisille välittämiseen: aiempi tutkimus	5
Nuorten haastattelut: mitä nuoret sanovat?	7
Alaikäisten alkoholin ja nikotiinituotteiden käyttö	9
Alaikäiselle välittäminen	11
Nuorten suhtautuminen alaikäisille välittämiseen	18
Kysely yläkoululaisille ja ammatillisessa oppilaitoksessa opiskeleville nuorille	28
Aineisto ja menetelmät	28
Alkoholin ja nikotiinituotteiden käyttö	29
Mistä alkoholi ja nikotiinituotteet on hankittu	33
Väittämät – samaa vai eri mieltä?	36
Vastuu alaikäisen päihteiden käytöstä	56
Sosiaalinen media ja päihteiden välittäminen	61
Yhteenveto ja pohdinta	65
Lähteet	68

Johdanto

Nuoruus on ihmisen elämässä tärkeä kehitysvaihe – samalla se on aikaa, jolloin kehitys lapsesta aikuiseksi on vielä monelta osin kesken. Nuorilla aivojen kehitys on kovassa käynnissä ja nuoret reagoivat moniin asioihin, kuten jännitykseen ja palkintoihin, voimakkaammin kuin aikuiset ja samanaikaisesti kontrollikyky toimii heikommin. Nuorille onkin tyypillistä reagoida ja toimia ilman pitkää harkintaa. (Hermanson & Sajaniemi 2018.) Tähän muutoksia täynnä olevaan elämänvaiheeseen ajoittuvat usein myös ensimmäiset kokeilut nikotiinituotteiden ja alkoholin kanssa. Suomessa nuoret alkavat käyttää nikotiinituotteita tai alkoholia aikaisintaan noin 14–16 vuoden iässä, alle 12-vuotiailla käyttö on erittäin harvinaista (Kinnunen ym. 2019).

Päihteiden vaikutukset nuorille ovat erilaisia kuin aikuisille. Nuoret kokevat herkemmin alkoholin positiiviset vaikutukset, ja toisaalta he kokevat vähemmän alkoholin negatiivisia vaikutuksia (Spear & Varlinskaya 2005). Nuoruusiässä aivot ovat erityisen herkkiä alkoholin aiheuttamille vaurioille ja alkoholinkäyttö häiritsee aivojen kypsymisprosessia (Nixon & McClain 2010). Lisäksi nuorena aloitettu alkoholinkäyttö lisää riskiä alkoholiriippuvuuden (Grant & Dawson 1997; Nixon & McClain 2010). Samoin on myös nikotiinituotteiden kohdalla, sillä nuoret ovat erityisen alttiita nikotiiniriippuvuuden kehittymiselle (O’Dell 2009). Nuoret ovat siis herkempiä päihteiden haitallisille vaikutuksille ja myös riippuvuus päihteisiin syntyy helpommin. Nuorena alkanutta alkoholin tai nikotiinituotteiden käyttöä olisi siis ensiarvoisen tärkeää pyrkiä ehkäisemään.

Nuorten päihteiden käyttöä on seurattu Suomessa jo kymmenien vuosien ajan. Tutkimuksissa on viimeisten vuosien aikana piirtynyt aiempaa positiivisempi kuva nuorten tupakoinnista – nuorten tupakointi on ollut laskussa jo pidemmän aikaa, mutta lasku näyttäisi toistaiseksi pysähtyneen (Kinnunen ym. 2019). Vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä päivittäin tupakoivia oli 8.–9.-luokkalaisista noin 5 prosenttia ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista vähän alle 18 prosenttia (Kouluterveyskysely 2021). Nuuskan käyttö on lisääntynyt nuorten keskuudessa, vaikka nuuskaa ei Suomessa laillisesti myydä/ vaikka nuuskan myynti on laitonta Suomessa. Rohkaisevia merkkejä on kuitenkin ilmassa, sillä nuuskan käytön lisääntyminen pojilla/poikien keskuudessa vaikuttaisi tasoittuneen, mutta toisaalta tytöillä nuuskakokeilut ovat lisääntyneet (Raitasalo & Härkönen 2019). Päivittäin nuuskaa käytti 8.–9.-luokkalaisista noin 5 prosenttia ja ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista 12 prosenttia. Jos tarkastellaan tupakkatuotteita tai sähkösavukkeita vähintään kerran käyttäneiden osuutta, huomataan, että 8.–9.-luokkalaisista 36 prosenttia ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista peräti 67 prosenttia on käyttänyt näitä tuotteita edes joskus. (Kouluterveyskysely 2021.)

Nuorten alkoholin käytön osalta kehityssuunta on näyttänyt myönteiseltä meillä Suomessa ja muualakin maailmalla. Nuorten alkoholinkäyttö ja humalajuominen vähenivät Suomessa koko 2010-luvun ajan (Kinnunen ym. 2019). Nuorten alkoholinkäytön on huomattu laskeneen 2000-luvulla muissakin maissa (Johnston, O’Malley, Miech, Bachman, Schulenberg 2015; de Looze, Raaijmakers, ter Bogt ym. 2015), joten ilmiö ei rajoitu pelkästään Suomeen. Tästäkin huolimatta moni nuori käyttää edelleen alkoholia. Vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä 8.–9.-luokkalaisista noin 9 prosenttia ja ammatillisessa

oppilaitoksessa opiskelevista 1.–2.-luokkalaisista noin 24 prosenttia ilmoitti olleensa tosi humalassa vähintään kerran kuussa. Raittiiden osuutta tarkasteltaessa huomataan, että 8.–9.-luokkalaisista noin 64 prosenttia ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista 34 prosenttia ilmoittaa olevansa kokonaan raittiita (Kouluterveyskysely 2021).

Alaikäiset nuoret eivät voi itse laillisesti ostaa alkoholia tai nikotiinituotteita, ja lisäksi sekä alkoholi-
lijuoman että nikotiinituotteiden välittäminen alaikäiselle on kielletty laissa (Alkoholilaki 2202/2017;
Tupakkalaki 549/2016). Mistä nuoret sitten käyttämänsä tuotteet saavat? Käytännössä alaikäiset saavat
lähes aina käyttämänsä alkoholin tai nikotiinituotteet välittämisen kautta. Alaikäiset saavat alkoholia ja
tupakkaa useimmiten kavereinsa tai tuttavansa kautta (Kinnunen ym. 2019; Raitasalo & Härkönen 2019).
Nuuska ei tee poikkeusta, vaan sitäkin nuoret saavat pääasiassa kavereiltaan tai esimerkiksi sisaruksil-
taan, mutta myös sosiaalisessa mediassa toimivien myyjien kautta (Piispa 2018).

Mitä nuoret itse ajattelevat alkoholin ja nikotiinituotteiden välittämisestä alaikäisille? Välittäminen on
verrattain yleistä, ja päihteitä päätyy nuorten käsiin erilaisia reittejä myöten. Ei kuitenkaan tarkalleen
tiedetä, millaisia ajatuksia nuorilla itsellään välittämisestä on ja miten he siihen suhtautuvat. Tämän sel-
vityksen tarkoituksena oli selvittää nuorten suhtautumista ja asenteita alkoholin ja nikotiinituotteiden
välittämisestä alaikäisille. Selvitys toteutettiin osana Nuoret Pakka-toimijoina -hanketta.

Nuorten suhtautuminen alaikäisille välittämiseen: aiempi tutkimus

Sekä alkoholi että nikotiinituotteet päätyvät tutkimusten mukaan nuorten käsiin useimmiten kaverei-
den, tuttujen tai perheenjäsenten kautta (ks. esim. Raitasalo & Härkönen 2019), siispä välittäminen on
usein luonteeltaan sosiaalista. Tutkimusta välittämisestä löytyy melko niukasti ja siinä harvoin mennään
ilmiöön pintaa syvemmälle/Välittämisestä löytyy melko niukasti tutkimustietoa, ja ilmiön tarkastelussa
pureudutaan harvoin pintaa syvemmälle. Paljon on kyllä tutkittu niin Suomessa kuin muuallakin sitä,
mistä nuoret käyttämänsä alkoholin tai nikotiinituotteet saavat, mutta vähemmän löytyy tutkimuksia
tämän toiminnan sisimmästä olemuksesta. Varsinaista tutkimusta siitä, kuinka nuoret itse suhtautuvat
välittämiseen, löytyy varsin niukasti, ja nämä käsittelevät pääasiassa alkoholin välittämistä.

Simosen ja Tigerstedtin (2007) tutkimuksessa selvitettiin nuorilta itseltään, miksi he välittävät alko-
holia alaikäisille ja onko eroa esimerkiksi siinä, kenelle alkoholia välitetään. Tutkimuksessa havaittiin,
että nuoret välittivät alkoholia mieluiten omille kavereilleen tai nuoremmille sisaruksilleen. Vähemmän
tutuille nuorille välittämistä ei koettu yhtä mielekkäänä, joskin sitäkin toisinaan silti tehtiin. Alkoholin
välittämisen taustalta paljastui monenlaisia tekijöitä, joiden pohjalta harkintaa alkoholin luovuttami-
sesta alaikäisille tehtiin. Nämä liittyivät vahvasti nuorten välisiin sosiaalisiin suhteisiin – alkoholia ei
siis välitetty samalla tavalla kenelle tahansa. Simonen ja Tigerstedt totesivatkin, ettei alkoholin välittä-
minen alaikäisille ole sattumanvaraista tai harkitsematonta toimintaa, vaan se perustuu enemmän tai
vähemmän tiedostettuihin ohjenuoriin.

Toisinaan ainakin alkoholia voidaan välittää myös hyvin aikomuksin, välittää koska välitetään (ks. esim. Simonen & Tigerstedt 2007). Eräässä tutkimuksessa vanhemmat kertoivat antavansa nuorille alkoholia, koska kokivat turvallisemmaksi sen, että nuori juo alkoholia valvotusti (Jones, Robinson, Gilchirst & Barrie 2012). Vanhemmat voivat myös ajatella, että välittämällä itse alkoholia nuorille heidän on mahdollista säännöstellä nuorten käyttämän alkoholin määrää. Näin ajattelivat myös alaikäisten sisarukset, jotka kokivat kasvattavansa ja huolehtivansa sisaruksistaan, joille he kontrolloidusti välittivät alkoholia (Simonen & Tigerstedt 2007). Hyvät aikomukset eivät kuitenkaan välttämättä toteudu, sillä tutkimuksessa on havaittu, että esimerkiksi alkoholin välittäminen nuorille vanhempien toimesta saattaa lisätä riskijuomista (Gilligan, Kypri, Johnson, Lynagh & Love 2012; Sharmin ym. 2017; Aiken ym. 2020).

Asenteita välittämistä kohtaan on tutkittu myös hiukan toisenlaisesta näkökulmasta, esimerkiksi eräässä ulkomailla tehdyssä tutkimuksessa selvitettiin suhtautumista alkoholin välittämiseen nuorille. / Tutkimuksissa on noussut esiin myös toisenlaisia välittämiseen liittyviä näkökulmia, kuten eräässä ulkomailla toteutetussa tutkimuksessa, jossa selvitettiin suhtautumista alkoholin välittämiseen nuorille. Kyseisessä tutkimuksessa havaittiin, että alkoholin välittämistä alaikäisille pidettiin ainakin jossain määrin kulttuurisesti ja sosiaalisesti hyväksyttävänä tapana toimia. Tämän arveltiin johtuvan yleisestä hyväksyvistä asenteesta alkoholinkäyttöä kohtaan. (Jones ym. 2012.) Vaikka alkoholin välittäminen alaikäiselle on siis laitonta, sitä ei silti välttämättä moraalisesti koeta kovinkaan arveluttavana, vaikka toisaalta toiminnan laittomuus tiedostetaan hyvin. Yhteiskunnan yleinen hyväksyvä suhtautuminen alkoholinkäyttöä kohtaan näyttäisi siis vaikuttavan siihen, kuinka alkoholin välittämiseen alaikäisille suhtaudutaan. Myös Piispa (2018) havaitsi sallivan ilmapiirin nuuskan käytön osalta vaikuttavan siihen, miten nuoret käyttävät ja hankkivat nuuskaa.

Sekä päihteiden käyttö että niiden välittäminen ovat sosiaalista toimintaa, ja niiden taustalla vaikuttavat yhteiskunnan yleiset asenteet päihteiden käyttöä kohtaan. Päihteiden välittämisen luonteesta löytyy niukasti tutkimusta, mutta tehtyjen tutkimusten perusteella kyseessä on usein toiminta, joka noudattaa tiettyjä sosiaalisia normeja. Toisaalta ainakin osa välittämisestä tapahtuu myös entuudestaan tuntemattomien henkilöiden kesken, jolloin luodaan yhteys esimerkiksi sosiaalisen median kautta – esimerkiksi nuuskaa välitetään tällä tavalla (ks. esim. Piispa 2018).

Nuorten haastattelut: mitä nuoret sanovat?

Aineisto ja menetelmät

Ensimmäisenä osana selvitystä toteutettiin haastatteluja nuorille yläkoululaisille ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeleville nuorille. Haastatteluissa nuorten näkemyksiä päihteiden välittämisestä alaikäisille selvitettiin kahdelta eri kohderyhmältä: alaikäisiltä, yli 15-vuotiailta yläkoululaisilta ja täysi-ikäisiltä, alle 29-vuotiailta ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevilta nuorilta. Alaikäisten kohdalla kyseiseen ikärajaan päädyttiin, koska yli 15-vuotiaat nuoret voivat itse antaa suostumuksen tutkimukseen osallistumiseen (TENK 2019). Haastatellut nuoret rekrytoitiin Nuoret Pakka-toimijoina -hankkeessa mukana olleista yläkouluista ja ammatillisista oppilaitoksista. Yhteistyökoulut ja -oppilaitokset sijaitsivat kolmella eri alueella: Tampereella, Vaasassa ja Eksoten alueella. Mukana oli hyvin erilaisia paikkakuntia, jotka erosivat paitsi sijainniltaan myös asukasmäärältään.

Alaikäisten haastateltujen osalta tarkastelussa olivat ajatukset ja suhtautuminen päihteiden välittämiseen heidän omalle ikäryhmälleen. Täysi-ikäisten osalta tarkasteltiin puolestaan suhtautumista heidän oman ikäryhmänsä taholta tapahtuvaan päihteiden välittämiseen, mutta täysi-ikäiset nuoret kertoivat ajatuksiaan myös alaikäisten näkökulmasta. Kaikki haastatellut täysi-ikäisetkin olivat varsin nuoria, joten heidän omasta alaikäisyydestään ei ollut vierähtänyt vielä montaa vuotta. Kummaltakaan ryhmältä ei kysytty, ovatko he itse alaikäisenä saaneet päihteitä tai täysi-ikäisenä välittäneet niitä, vaan oltiin kiinnostuneita nimenomaan ajatuksista ja asenteista päihteiden välittämistä kohtaan. Tarkastelu tuotiin näin henkilökohtaiselta tasolta yleiselle tasolle.

Tässä selvityksessä oltiin siis kiinnostuneita siitä, kuinka nuoret suhtautuvat alkoholin ja nikotiinituotteiden välittämiseen alaikäisille. Tarkoituksena oli selvittää, mitä nuoret itse ajattelevat siitä, että alkoholia ja nikotiinituotteita välitetään alaikäisille. Lisäksi hankkeen myöhempiä vaiheita ajatellen selvitettiin yleisesti haastateltujen ajatuksia nuorten päihteiden käytöstä sekä näkemyksiä välittämiseen puuttumisesta. Nuorten kanssa keskusteltiin myös heidän oman alueensa mahdollisista erityispiirteistä liittyen päihteiden käyttöön ja niiden välittämiseen.

Yläkouluista haastateltavia kertyi yhteensä 6 henkilöä, joista kahta haastateltiin erikseen yksilöhaastattelun muodossa. Loput haastattelut toteutettiin kahtena erillisenä parihaastatteluna. Nuoret saivat itse päättää osallistuvatko he haastatteluun yksin vai parihaastattelun muodossa esimerkiksi luokkakaverinsa kanssa. Ammatillisista oppilaitoksista haastateltavia kertyi 5 henkilöä, ja kaikki haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluna. Yhteensä haastateltuja oli siis 11 henkilöä. Haastatellut olivat iältään 15–22-vuotiaita.

Kaikki haastattelut toteutettiin maaliskuussa 2021. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina, ja kaikkien haastateltujen kanssa keskusteltiin ennalta määritellyistä teemoista kuitenkin väljästi siten,

että haastateltujen vapaalle kerronnalle jätettiin tilaa. Ennalta määritellyt teemat koskivat alkoholin ja nikotiinituotteiden käyttöä ja niiden välittämistä, sekä suhtautumista erityisesti jälkimmäisenä mainittuun. Lisäksi haastateltujen kanssa keskusteltiin kunkin alueen mahdollisista erityispiirteistä joko päihteiden käyttöön tai niiden välittämiseen liittyen. Nuorilta kysyttiin myös mielipiteitä siihen, tulisiko päihteiden välittämiseen alaikäisille pyrkiä jotenkin vaikuttamaan tai puuttumaan, ja jos, miten he ajattelevat, että siihen voisi vaikuttaa.

Koronaviruspandemian aiheuttaman poikkeustilanteen vuoksi kaikki haastattelut toteutettiin etäyhteyden välityksellä. Osallistujille annettiin etukäteen tietoa haastattelusta, ja haastattelun aluksi heille annettiin vielä mahdollisuus keskustella mahdollisista tutkimukseen osallistumiseen liittyvistä asioista. Kaikille haastatelluille kerrottiin, että osallistuminen on vapaaehtoista, ja he antoivat suullisen luvan osallistua haastatteluun. Heille kerrottiin myös mahdollisuudesta jättäytyä pois tutkimuksesta tai keskeyttää halutessaan haastattelu. Kaikilta haastatelluilta pyydettiin suullinen suostumus haastatteluun osallistumiseen. Haastateltavista ei kerätty henkilötietorekisteriä missään tutkimuksen vaiheessa. Haastattelut nauhoitettiin litterointia varten ja tutkija teki itse litteroinnin. Litterointeihin ei merkitty haastateltujen henkilötietoja, ylhäällä oli ainoastaan tieto siitä, oliko kyseinen haastateltu alaikäinen vai täysi-ikäinen. Aineisto oli pelkästään tutkijan käytössä, ja se hävitettiin kokonaisuudessaan selvityksen valmistuttua.

Tulokset analysoitiin laadullisin menetelmin teema-analyysia ja sisällönanalyysia käyttäen. Analyysi oli aineistolähtöinen, mutta sitä ohjasi osaltaan haastatteluja varten ennakkoon määritellyt teemat. Varsinaisia teoreettisia lähtökohtia ei analyysissa ollut. Analyysi aloitettiin lukemalla tarkkaan läpi kaikki litteroidut haastattelut, jolloin muodostui ensimmäisiä havaintoja aineistosta. Tämän jälkeen jokaisesta haastattelusta kerättiin havaintoja laajempien pääteemojen alle – havainnot saattoivat olla virkkeen osia, kokonaisia virkkeitä tai pidempiä haastattelun pätkiä. Havaintoja tiivistettiin tarvittaessa, jotta aineistoa pystyi käsittelemään helpommin. Kun pääteemat oli tunnistettu, niitä tarkasteltiin tarkemmin sisällönanalyysin keinoin. Jokaisessa havainnossa oli värikoodattuna tieto siitä, oliko ote peräisin alaikäisen vai täysi-ikäisen haastattelusta, sekä tieto siitä, mistä yksittäisestä haastattelusta ote oli peräisin. Näin voitiin paitsi kvantifioida tietyn havainnon määriä, myös tarkistaa tarvittaessa alkuperäisestä litteroinnista tiivistetyn otteen asiayhteys sekä hakea sitaatteja tulosten esittämistä varten. Tulokset-osiossa tuloksia tarkastellaan kokonaisuutena, mutta mainitaan kuitenkin, mikäli täysi-ikäisten ja alaikäisten välillä erottui selkeitä eroavaisuuksia jonkin teeman osalta. Samoin toimitaan alueen erityispiirteiden osalta, ne mainitaan vain, jos jokin teema näyttäytyi selkeästi erilaiselta tietyllä alueella.

Analyyssissa esitellään otteita haastatteluista, joiden tarkoitus on havainnollistaa analyysin tuloksia. Otteista on poistettu sellaiset kohdat, jotka voisivat vaarantaa haastatellun anonymiteetin. Näitä voivat olla esimerkiksi haastatellun opiskeluaan tai perhesuhteisiin liittyvät tiedot. Muilta osin otteet ovat alkuperäisiä, mutta anonymiteetin säilyttämiseksi niistä on tarvittaessa hävytetty sellaiset murreilmaisut, joista voisi helposti päätellä, miltä alueelta haastateltu nuori oli. Nämä ilmaisut on tarvittaessa korvattu yleiskielisellä murreisanan vastineella. Samoin haastatellun tarkka ikä on hävytetty anonymiteetin suojelemiseksi. Haastatteluissa H (tai parihaastattelussa H1/H2) viittaa haastateltavaan ja T tutkijaan.

Alaikäisten alkoholin ja nikotiinituotteiden käyttö

Alkoholi

Alkoholin käyttö on tässäkin selvityksessä haastateltujen nuorten mukaan yleistä alaikäisillä. Haastatellut nuoret kuvasivat lähes yksimielisesti, että alkoholin juominen aloitetaan aiempaa nuorempaan. Alkoholia käyttävien alaikäisten ikähaarukka on näin ollen aiempaa suurempi. Alkoholin käyttäminen aloitetaan tyypillisesti yläkouluikäisenä, noin 14–15 vuoden iässä. Toisaalta jotkut haastatellut tunsivat hyvinkin nuoria alkoholia käyttäviä nuoria, joku kertoi jopa tietävänsä joidenkin peruskoulun 1.–2.-luokkalaisten käyttävän alkoholia.

Tyypillisesti nuoret kuvasivat alkoholia käytettävän yhteisissä kokoontumisissa tai illanistujaisissa. Alkoholin juominen näyttyy sosiaalisena toimintana, sitä juodaan aina yhdessä jonkun kanssa. Sosiaaliin suhteisiin nuorten kesken alkoholi vaikuttaa myös siten, että alkoholia kokonaan käyttämätöntä henkilöä voidaan eristää kaveriporukoiden ulkopuolelle. Alkoholia voidaan päätyä käyttämään siis myös sosiaalisen paineen vuoksi. Eräät alaikäiset pohtivat, että suurin osa nuorista tuskin haluaa juoda humalahakuisesti, vaan kyse on enemmän halusta kokeilla alkoholia ja pitää hauskaa kavereiden kanssa.

No siis tyypillisesti musta tuntuu, että suurin osa nuorista ei halua silleen välttämättä humalahakuisesti juua tai että eihän ne hanki välttämättä niin paljon alkoholia tai päihteitä ylipäätään siinä tarkoituksessa. Ne haluaa vaan testailta ja tälleen pitää hauskaa kavereitten kanssa.

Jotkut haastatellut mainitsivat, että alkoholin käyttö ”kuuluu nuoruuteen”. Myös Suomessa vallalla oleva alkoholikulttuuri nousi esiin. Eräs täysi-ikäinen nuori pohti Suomessa vallitsevaa alkoholikulttuuria ja näki sen yhtenä syynä alkoholin käytön hyväksyttävyydelle jo reilusti ennen täysi-ikäisyyttä. Eräs haastateltu täysi-ikäinen nuori kuvasi, kuinka alkoholista puhuminen on muuttunut – hän koki, että nykyisin nuoret puhuvat yhä enemmän alkoholista ja alkoholia ei nähdä nuorten keskuudessa mitenkään pahana asiana.

Alkoholia nähtiin käytettävän pääasiassa sosiaalisissa tilanteissa, mutta toisaalta jotkut kuvasivat alkoholia käytettävän myös ratkaisuna omiin ongelmiin, kuten pahaan oloon. Myös humalahakuinen juominen nousi esiin. Moni haastatelluista kertoi tuntevansa nuoria, joilla alkoholin käyttö on nopeasti riistytynyt käsistä, mikä on aiheuttanut monenlaisia ongelmia. Eräs nuori mainitsi tietävänsä henkilöitä, joilla koulunkäynti on hyvin nuorella iällä katkennut runsaaseen alkoholin käyttöön. Alkoholin käyttö voi olla myös ensimmäinen askel kohti vahvempia päihteitä.

Miedot alkoholijuomat nousivat monta kertaa esiin, ja niiden osalta nuoret ajattelevat, että useimpien alaikäiset käyttävät nimenomaan mietoja alkoholijuomia. Kuitenkin myös vahvempia alkoholijuomia käytetään, mutta erityisesti sosiaalisissa tilanteissa (joissa juominen usein tapahtuu) korostuvat miedot alkoholijuomat. Eräs täysi-ikäinen pohti, onko mietojen juomien yleistyminen alaikäisille jopa siinä mielessä huono asia, että miedoista juomista ei niin helposti tule pahaa oloa, joka vähentäisi halun jatkaa alkoholin käyttöä. Näin mietoja juomia suosimalla alkoholista voisi tulla hänen mukaansa harmiton ”hengailujuoma”. Tällöin sinänsä muutoin positiivinen kehitys, jossa käytetään väkevien juomien sijaan miedompia, kääntyykin mahdollisesti alkoholin käyttöä lisääväksi.

Tupakka

Haastatellut nuoret olivat yhteisesti sitä mieltä, ettei tupakointi ole nuorten keskuudessa enää niin ”in”. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö kukaan nuori enää polttaisi. Nuorten kertoman mukaan tupakkaa kyllä poltetaan, mutta sen kuvattiin olevan vähemmän suosittua kuin aiemmin. Toisaalta nuoret kertoivat, kuinka tupakkaa voidaan polttaa osoituksena rohkeudesta ja tietynlaisena suosion välineenä. Nuori voi esimerkiksi polttaa osoittaakseen muille, ettei pelkää sen käyttöä. Eräs haastateltu nuori kuvasi, että tupakkaa polttavat lähinnä sellaiset nuoret, joiden elämänhallinta ei muutenkaan ole aivan kohdallaan. Lisäksi moni nuori kertoi, että alkoholin käyttö ja tupakointi kulkevat usein käsi kädessä – sellaiset henkilöt, jotka käyttävät alkoholia, usein myös polttavat.

Ja sit just että tänä päivänä se ei enää niin paljon oo nuorten keskuudessa [se tupakka], että ei niin paljon haluta, musta tuntuu että ne jotka sitä hirveesti halua polttaa - tai halua, mutta jotka polttaa, niin ne on vähän sellasta laitakaupungin nuorisoa ja ehkä vähän muutenkin sellasta ketkä vähän sit pyöriskelee tuolla kaupungilla yötä myöten.

Haastateltavien näkemykset vaihtelivat keskusteltaessa tyyppillisestä tupakoinnin aloitusiästä. Toiset näkivät, että tupakkaa aletaan nykyään polttaa myöhemmin kuin ennen, mutta toisten mielestä tupakointi aloitetaan aiempaa nuorempana. Tyyppillisesti tupakoinnin kuvattiin alkavan yläkouluikäisenä, mutta joidenkin kerrottiin aloittavan sen jo ala-asteella. Tupakankin osalta tyyppillinen aloitusikä on siis varsin samanlainen kuin alkoholin kohdalla – tyyppillisesti yläkoulussa, mutta toisinaan jo alakoulussa hyvinkin nuorena.

Nuuska

Nuoret kertoivat nuuskan käytön olevan erittäin yleistä – se on nuorten mielestä jopa yleisempää kuin tupakointi, tai ainakin yhtä yleistä. Nuuskan käyttäjäkunta tuntuu olevan nuorten mielestä erittäin suuri. Eräs täysi-ikäinen ammatillisessa oppilaitoksessa opiskeleva kuvasi, että hänen luokastaan vähintään puolet oppilaista käyttää nuuskaa. Nuuskan käytön hän kuvasi olevan joillakin muilla aloilla amma-

tillisissa oppilaitoksissa vielä tätäkin yleisempää. Erään toisen ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevan mukaan ainakin pojista vähintään puolet nuuskaavat, mutta tyttöjen keskuudessa nuuskaaminen on harvinaisempaa. Nuuskaamisen ajateltiin olevan yleisempää juuri poikien keskuudessa, vaikka myös tytöt käyttävät nuuskaa.

Nuuskan käyttö on yleistä niin täysi-ikäisten kuin alaikäistenkin nuorten keskuudessa. Kuten eräs nuori totesi: ”nuuska on tullu vähän korvaamaan sen tupakan nuorten keskuudessa”. Nuoret kuvasivat myös, että alaikäinen toisinaan aloittaa nikotiinin käytön tupakalla, mutta siirtyy nopeasti nuuskaan sen helpouden takia.

Se on aika helppo kantaa mukana ja laittaa sinne huuleen, että [se on] paljon huomaamattomampi ja monet käyttää sitä just sen takia. Yleensä jos meet tupakoimaan vaikka tauon aikana, niin siitä voi jäädä useesti kiinni.

Tärkeimmäksi syyksi nuuskan suosioon nuorten keskuudessa nousi juuri sen helppous – nuuskan käyttämisestä ei jää helposti kiinni ja nuuskan käyttäminen on vaivattomampaa kuin tupakointi. Toisaalta nuuskan suosion nähtiin ruokkivan suosiota, eli nuuskaa käytetään myös sen vuoksi, että muutkin käyttävät sitä. Näin olemassa oleva suosio lisää suosiota ja sitä myöten nuuskan käyttöä. Myöskään nuuskan saanti ei muodostu esteeksi, sillä kaikki nuoret kuvasivat, että nuuskaa on erittäin helppo saada – niin alaikäisenä kuin täysi-ikäisenäkin. Nuuskan saannin helppous on noussut esiin myös aiemmassa selvityksessä, jossa tutkittiin nuorten nuuskan käyttöä ja sen välittämistä (ks. Piispa 2018).

Alaikäiselle välittäminen

Pienet piirit

Täysi-ikäiset kaverit olivat monen haastatellun nuoren mielestä yleisin taho, joiden kautta alaikäiset saavat itselleen alkoholia. He viittasivat siis tilanteeseen, jossa alaikäinen pyytää täysi-ikäistä kaveriaan hakemaan alkoholia, tai siihen, että yhteisessä kokoontumisessa täysi-ikäiset antavat tuotteita alaikäisten käyttöön. Vaikuttaa siltä, että välittäjinä toimivat usein samat täysi-ikäiset henkilöt, sillä nuoret totesivat, että tuotteet liikkuvat täysi-ikäisten ja alaikäisten välillä pienissä piireissä tai porukoissa. Eräässä parihaastattelussa alaikäiset nuoret kuvasivat asiaa näin:

*H1: Ne on yleensä aika samat ne pienet piirit, joissa sitten niitä välitetäänkin sitten alaikäisille.
H2: Niin on, että on silleen että se on yleensä semmonen pieni tavallaan piiri tai semmonen, että ne on yleensä ne samat ketkä niitä aina nuorille välittää.*

Kavereiden rooli nousi esiin erityisesti alkoholin välittämisessä, mutta kun haastateltavilta kysyttiin erikseen, saavatko alaikäiset myös nikotiinituotteita tällä samalla tavalla, he kertoivat, että myös tupakka tulee alaikäisille kavereiden kautta. Toisaalta Venäjän rajan läheisyydessä tupakkaa voidaan hankkia myös muilla keinoilla. Tällaiselta alueelta peräisin olevat/Rajan läheisyydessä asuvat haastatellut kuvasivat, kuinka Venäjältä tuotua tupakkaa myydään ammattimaisesti samaan tapaan kuin nuuskaa. Joku siis tuo sitä rajan yli suurempia määriä, minkä jälkeen tupakalla tehdään kauppaa Suomessa. Tupakan kohdalla kyse ei ole siitä, etteikö tuotetta saisi ostettua Suomesta, vaan pikemminkin hinnasta. Tupakka on halvempaa rajan toisella puolella, minkä vuoksi sitä sieltä haetaan. Eräs haastateltu alueelta kuvasi, että myös alaikäisten on helppo saada käsiinsä nimenomaan Venäjältä tuotua tupakkaa. Muilla alueilla ei noussut esiin tämänkaltaisia tapoja hankkia tupakkaa.

Huoltajat ja sisarukset

Myös täysi-ikäiset sisarukset välittävät päihteitä alaikäisille sisaruksilleen. Harva haasteltu nosti itse esiin isosisarusten roolia, mutta kysyttäessä asiasta moni kuitenkin kertoi, että tämäkin on merkittävä väylä, jota pitkin päihteitä välittyy alaikäisille. Sisarus voi ostaa tuotteita omalle sisarukselleen, mutta myös laajemmin sisaruksensa kaveriporukalle. Eräs alaikäinen kuvaili isosisarusten roolia seuraavasti:

No sitä on kyllä itse asiassa yllättävän paljon, että jos on täysikänen sisarus, ne tavallaan helpommin hommaa kuin omat vanhemmat. Sitä on kyllä aika paljon havaittavissa, että vanhemmat sisarukset ostaa alaikäisille. Siinä taas peilautuu just se, että sisarukset ajattelee että kyllä tässä itekin 16 vuotiaana vaikka join, niin kyllä pikkusiskolle voin hommata tai tämmöstä.

Tässä otteessa esiin nousi myös vanhempien rooli välittämisessä. Yleisesti vanhempien rooli päihteiden välittämisessä nähtiin melko vähäisenä, mutta kysyttäessä moni tunnisti toisinaan päihteitä päätyvän alaikäisille myös omien vanhempien välityksellä. Tämän ei kuitenkaan nähty olevan kovinkaan suuressa roolissa. Eräs haastateltu ajatteli, että vanhemmat välittävät alkoholia nuorille korkeintaan yläkouluiästä lähtien, kovin nuori ei siis tätä kautta alkoholia voisi saada. Vastaaja näki iän kuitenkin riippuvan siitä, minkä ikäisenä kyseinen vanhempi on itse saanut alkoholia ensimmäisen kerran. Mitä nuorempana vanhempi on siis itse alkoholia käyttänyt, sitä nuoremmalle lapselle hän voi sitä antaa. Sen sijaan haastatelluilla oli eriäviä näkemyksiä siitä, hankkivatko vanhemmat tupakkaa lapsilleen. Yksi

nuori oli sitä mieltä, että vanhemmat hankkivat nuorilleen useammin tupakkaa kuin alkoholia. Sen sijaan jotkut muut haastatellut uskoivat, että asia on pikemminkin toisin päin.

No itseasiassa en ite usko että tupakka on ihan sama juttu, koska monesti sitä pidetään paljon pahempaan kuin alkoholia. Ja sehän nyt on totta, että se koukuttaa tosi paljon enemmän. Niin siihen en oo törmännyt, että vanhemmat välittäs niitten lapsille tupakkaa.

Tässä otteessa välittyi ajatus siitä, että nuoren tupakointia pidetään pahempaan kuin alkoholin käyttöä, minkä voi ajatella johtuvan yhteiskunnan sallivasta asenteesta alkoholin käyttöä kohtaan. Näin alkoholi voidaan nähdä pienempänä pahana kuin esimerkiksi tupakka. Mielenkiintoista on se, että nuoret kuitenkin itse näkivät suurempia vaaroja nimenomaan alkoholin juomisessa nuorella iällä. Alkoholin ja nikotiinituotteiden välittämisen eroavaisuuksia ja nuorten asenteita huoltajien taholta tapahtuvaa välittämistä kohtaan käsitellään lisää myöhemmissä kappaleissa/luvuissa.

Sosiaalinen media

Sosiaalinen media nousi jollakin tavalla esiin lähes jokaisen haastatellun nuoren puheissa. Sosiaalisella medialla vaikuttaa olevan merkittävä rooli päihteiden välittämisessä. Tämä rooli näkyi ainakin kahdella tavalla. Ensimmäisenä esiin nousi sosiaalisessa mediassa tapahtuva viestittely, jossa alaikäinen pyytää täysi-ikäistä hakemaan itselleen alkoholia tai tupakkaa. Tässä kyse on siis siitä, että alaikäinen lähestyy somessa joko paremmin tuntemaansa täysi-ikäistä tai vain jollakin tapaa tietämäänsä täysi-ikäistä kysyäkseen, voiko tämä välittää hänelle päihteitä. Eräs vasta täysi-ikäistynyt nuori kertoi, että alaikäisen tutun tutut voivat lisätä Snapchatissa täysi-ikäisen kaverikseen vain siksi, että voivat ottaa yhteyttä tässä tarkoituksessa. Hän pohti, kuinka alaikäisen voi olla helpompi lähestyä täysi-ikäiseksi tietämäänsä henkilöä somessa sen sijaan, että pyytäisi tätä hakemaan alkoholia kasvokkain. Somessa kysyjän ei tarvitse edes haastatellun sanoin ”näyttää naamaansa”, joten hän ikään kuin säilyttää kasvonsa, vaikka saisikin kieltävän vastauksen.

No siis myös Snapchastissa tutut ja just ne lisää vaan jonkun kaverin kautta, että ei me ees tunneta toisiamme yhtään, olla ikinä nähty. Ja sitten ainoa asia mitä ne tulee kysymään on se, että voiko mahdollisesti hakea.

Toinenkin täysi-ikäinen nuori kertoi, kuinka alaikäiset lähestyvät häntä somessa viesteillä pyytäen hakemaan esimerkiksi tupakkaa. Hän kuvasi kyseessä olevan sellaiset nuoret, jotka hän jotakin kautta tietää, mutta joiden kanssa hän ei muutoin pidä mitään yhteyttä. Ainoa syy pyyntöön on se, että he

tietävät henkilön olevan täysi-ikäinen. Molemmat nuoret, jotka kertoivat saaneensa tällaisia pyyntöjä, kokivat ne ainakin jollakin tapaa kiusallisina, erityisesti kun kysyjänä olivat nuoret, joiden kanssa he eivät muutoin pitäneet yhteyttä.

Myös alaikäiset haastatellut kuvasivat, että somessa kysytään/lähestytään hakijoita tällä tavalla. Nuorten kertomasta välittyi kuva siitä, että ei juurikaan käytetä harkintaa sen suhteen, kenelle kyselyjä lähetetään, vaan viestejä lähetetään ikään kuin tikulla jäätä kokeillen. Some toimii siis kommunikointivälineenä päihteiden välittämisessä, mutta se ei ole ainoa tapa, jolla sosiaalinen media on osallisena päihteiden välittämisessä alaikäisille.

Moni nuori, sekä alaikäinen että täysi-ikäinen, kuvasi kuinka sosiaalisessa mediassa, erityisesti Snapchattissa, tarjotaan avoimesti tuotteita ja hakupalveluita alaikäisille. Tällä tavoin siis joko tarjoudutaan hakijaksi alaikäisille tai myydään jo hankittua alkoholia. Tässä kyse on nimenomaan laajemmalle joukolle tapahtuvasta viestinnästä, eikä henkilökohtaisesti lähetetyistä yksityisviesteistä.

No siis Snapchatti on yks semmonen että itekin olen nähnyt siellä että sanotaan että ostakaa tai myykää. Että vois sanoa että ainaskin viikottain - - ainaskin muutama, niin siellä lukee että myykää alkoholia tai että ostakaa tämä pullo.

Toisaalta myös alaikäiset itse voivat itse tiedustella hakijaa laajemmalta joukolta vastaavalla tavalla, kuten eräs nuori asian ilmaisi: ”moni nuori tuolla laittaa johonkin Snapin Mystoryyn että voiko joku hakea”. Tässä kyse on siis siitä, että kohdennetaan pyyntö laajemmalle vastaanottajajoukolle, eli ei vain yksittäiselle vastaanottajalle. Tämä puoli sosiaalisen median yhteydestä päihteiden välittämiseen alaikäisille nousi esiin erityisesti alkoholin osalta.

Välittämistä tapahtuu myös erillisissä ryhmissä sosiaalisessa mediassa, erityisesti nuuskaa välitetään näiden kautta. Monet haastatellut kuvasivat, että ainakin Facebookissa on erillisiä ryhmiä, joissa nuuskaa sekä tarjotaan että etsitään. Eräs alaikäinen vastaaja kuvaili asiaa näin:

”Niin esim. vaikka jos facebookkiin ihan vaan kirjottaa että nuuska, niin sielt tulee heti monta ryhmää jossa välitetään niitä”.

Nuuskaa tarjotaan haastateltujen nuorten mukaan samalla tavalla myös esimerkiksi Snapchatissa, jossa nuuskaa mainostetaan avoimesti hintojen kera. Nuuskan markkinointi on kohdennettu sekä alaikäisille että täysi-ikäisille, koska nuuskaa eivät täysi-ikäisetkään voi Suomesta itse kauposta ostaa. Nuoret kokivat, että alaikäisten on helppo hankkia nuuskaa sosiaalisen median kautta. Tämän nähtiin pätevä

myös tupakkaan ja alkoholiin, joiden markkinointi on toki jo lähtökohtaisesti kohdennettu alaikäisille, sillä täysi-ikäiset voivat ostaa niitä itse kaupasta.

Kassan kautta?

Eräs täysi-ikäinen vastaaja mainitsi sosiaalisen median syyksi siihen, että alaikäiset eivät enää juurikaan itse yritä ostaa alkoholia tai tupakkaa kaupasta: ”Mun mielestä tää sosiaalinen media tekee siitä niin helppoa, että loppujen lopuks kukaan ei enää vaivaudu tekeen sitä”. Hän siis koki, että tupakalle ja alkoholille löytyy niin helposti hakija tai myyjä sosiaalisen median kautta, että nuorten ei enää ole järkevää yrittää itse ostaa näitä tuotteita kaupasta tai etsiä kaupan edustoilta täysi-ikäisiä hakijaksi. Toisaalta syyksi siihen, ettei alkoholia ja tupakkaa yritetä juurikaan ostaa itse, mainittiin myös tiukentunut sääntely, esimerkiksi kauppojen ohjeistus kysyä paperit alle 30-vuotiaan näköisiltä henkilöiltä (ks. esim. Päivittäistavarakauppa ry 2021).

Emmä ainakaan oo hirveesti kuullu että kukaan ois ite käynny tai yrittäny käydä ostaan, että kyllä se hakija aina jostain löytyy.

Melko vähäistä roolia tuntui näyttelevän myöskin se, että alaikäiset pyytäisivät kauppojen edustalla tuntemattomia täysi-ikäiseltä vaikuttavia henkilöitä hakemaan tupakkaa tai alkoholia kaupasta heidän puolestaan. Haastatellut täysi-ikäiset nuoret arvelivat, että tätäkin joskus tapahtuu, joskaan ketään heistä ei ollut tällä tavalla pyydetty tuotteita hakemaan. Kukaan alaikäinen ei maininnut tätä tavaksi hankkia alkoholia tai tupakkaa. Pari täysi-ikäistä kuitenkin mainitsi, että heidän alueellaan on joitakin kaikkien tuntemia alkoholin suurkuluttajia, joita nuoret voivat pyytää hakijoiksi. Alueen nuoret tietävät ennakkoon, keitä nämä henkilöt ovat, ja kynnyks kysyä heitä hakijoiksi on täten matala.

Ne [alaikäiset] on saattaneet kaupan nurkalta käydä kysymässä [tunnetuilta alkoholin suurkuluttajilta], että voitko käydä hakemassa vähän alkoholia tuolta ja sitten ne on vaan ihan että joo joo kyllä kyllä, kunhan maksat niin minä haen sinulle.

Vaikka nuoret eivät siis itse juuri yritä ostaa alkoholia tai tupakkaa kaupasta, voidaan sitä joissakin tilanteissa pyrkiä hankkimaan kaupan tai Alkon läheisyydessä pyytämällä entuudestaan tuntematonta aikuista ostamaan tuotteita hakupalkkaa vastaan. Eräs nuori jopa kuvasi, että tässä tapauksessa alkoholin tarvetta voidaan perustella täysi-ikäiselle esimerkiksi vetoamalla tunteisiin.

Jotkut alaikäiset kertoivat, että aivan viimeisenä keinona he tietävät joidenkin alaikäisten varastaneen

lähinnä alkoholia, esimerkiksi kaljaa, kaupasta. Tämän he kuvasivat siis olevan aivan viimesijainen keino saada alkoholia käsiinsä, ja tämä yhdistyi esimerkiksi tilanteeseen, jossa alaikäisellä ei ole rahaa hankkia tuotteita muuta kautta. Eräs nuori kuvasi, kuinka tämä keino tulee kyseeseen esimerkiksi silloin, jos nuorella on riippuvuussuhde alkoholiin. Tällöin hänen on pakko saada alkoholia jotakin kautta, ja jos muut keinot eivät onnistu, sitä voidaan yrittää varastaa. Varastaminen liittyi siis sekä jonkinlaiseen riippuvuuteen että keinottomuuteen saada alkoholia muulla tavalla.

Sitä saa mitä haluaa

Nuoret kertoivat, että välittämisen kautta alkoholia saa niin paljon kuin haluaa, ja sitä alkoholia mitä haluaa. Tähän ei nähty liittyvän minkäänlaisia rajoitteita. Nuoret eivät myöskään määrittäneet ikärajaa siihen, minkä ikäisenä alkoholia on mahdollista saada. Tyypillisimmin nuoret kuitenkin ajattelivat, että alkoholia välitetään nuorille yläkouluikästä lähtien. Vaikka jonkinlainen ikäraja välittämiseen olisikin olemassa, nuoret toivat esiin, kuinka erittäin nuori henkilö voi siitäkin huolimatta saada kyseisiä tuotteita käsiinsä esimerkiksi pyytämällä toista, itseään vanhempaa alaikäistä henkilöä kysymään hakijaksi täysi-ikäistä. Tällöin toinen alaikäinen välittää alkoholia toiselle alaikäiselle. Moni oli kuitenkin sitä mieltä, että minkäänlaisia ikärajoja välittämisessä ei ole.

No kyllä mä sanoisin että ihan kaiken ikäisille, että jos vaan kysyy, niin kaikenikäiset sais.

Huolettomin kuva piirtyy nimenomaan taloudellisen korvauksen vuoksi tehtävästä välittämisestä, jossa ei ole nuorten kertoman mukaan minkäänlaisia rajoja tai kontrollia alkoholin, tupakan tai nuuskan osalta. Tämä ikään kuin bisneksenä tehtävä välittäminen tarkoittaa tässä toimintaa, jota tehdään pelkästään ansaintatarkoituksessa. Tämä koskee useimmiten nuuskan välittämistä, mutta myös esimerkiksi sosiaalisessa mediassa mainostettuja hakupalveluita.

Nuoret siis yleisesti ajattelivat, että alaikäinen voi helposti saada päihteitä niin paljon kuin haluaa. Poikkeuksen teki ainoastaan tilanne, jossa oma huoltaja antaa tai ostaa alkoholia lapselleen. Tällöin ei suoraan mainittu millaisista määristä olisi kyse, mutta kuitenkin siitä, että tämä on usein miedompaa alkoholia ja sitä annetaan vähintään yläkouluikäiselle nuorelle. Jossakin määrin myös isosisarusten kohdalla oli samanlaista ajattelua, heilläkin nähtiin olevan jonkinlainen kontrolli siinä, kuinka paljon ja mitä alkoholia omalle sisarukselle tai tämän kavereille välitetään.

Nuoret eivät myöskään nähneet suuria eroja siinä, kuinka helppoa on saada mietoja alkoholijuomia verrattuna vahvempiin alkoholijuomiin. Eräs nuori totesi, että mietoja alkoholijuomia on ehkä helpompi saada, mutta kirkkaitakin alkoholijuomia saa helposti. Tämä ajatus tuntuu toistuvan kaikkien tuotteiden osalta ja sen suhteen, minkä ikäisille tuotteita välitetään. Voi olla, että todella nuoren ala-asteikäisen on hieman vaikeampi saada käsiinsä alkoholia kuin esimerkiksi yläkouluikäisen, mutta jotakin kautta hänkin halutessaan alkoholia saa. Eräät alaikäiset haastattelut kuvaavat tilannetta seuraavasti:

H1: No se on tosi yksilökohtasta riippuen siitä kuka välittää, mutta voisi sanoa että lähtökohtaisesti täällä välitetään yläkoulusta eteenpäin – seiskaluokasta eteenpäin tai sitten 15 vuotiaasta eteenpäin, että siihen ne yleensä on vetäny sen rajan ne aikuiset. Mutta siinä on toki se, että kukaan nuorista ei välttämättä voi varmistaa sitä ikäänsä niille välittäjille, joten ne voi myös yhtä hyvin valehdella sen.

H2: Niin ja siitä voi olla myös sekin, että joku välittäjä ei vaikka halua seiskaluokkalaiselle hommata, niin tää seiskaluokkalainen saattaa vaikka kysyy ysiluokkalaiselta, niin se ysiluokkalainen kysyy hakijalta. Hakija hommaa sille ysiluokkalaiselle, mikä antaa sen sille seiskaluokkalaiselle. Voi olla silleen, että vaikka joku hakija ei halua niin nuorelle, niin sitten se nuori kysyy vanhemmalta nuorelta.

Näin tuotteet voivat siis liikkua alaikäiseltä toiselle alaikäiselle, tai erään haastatellun sanoin ”lapselta toiselle”. Lapselta toiselle välittyy siis Suomessa kaupassa saatavilla olevia tuotteita kuten alkoholia ja tupakkaa, mutta myös nuuskaa. Eräs yläkoululainen kertoo asiasta seuraavassa otteessa.

Sä saatat nähdä joka viikko ainaskin kerran ihan omilla silmilläs, kuinka täällä menee kädestä toiseen nuuskaa, joku kaivaa repusta purkin ja ottaa sieltä ja antaa. Ja sit näkee kun toinen antaa rahaa takas ja tällain.

Itse asiassa nuuskan kuvattiin usein liikkuvan alaikäiseltä alaikäiselle, sekä yläkoulussa että ammatillisissa oppilaitoksissa. Nuoret kuvasivat, että kouluissa tai oppilaitoksissa puututaan tähän, jos asia huomataan, mutta useimmiten sitä ei huomata. Kädestä käteen kulkemista ei mitenkään suuremmin kuitenkaan peitellä ainakaan muilta oppilailta, koska moni haastateltu oli sitä itsekin nähnyt tapahtuvan, vaikka haastatelluista kukaan ei ainakaan kertonut käyttävänsä nuuskaa.

Nuuskan välittäminen poikkeaa alkoholista ja tupakasta, sillä sitä ei Suomessa saa kukaan laillisesti ostaa. Nuuskaa tuodaan Suomeen Ruotsista, mutta sitä saa tuoda vain rajoitetun määrän ainoastaan omaan käyttöön (Tupakkalaki 549/2016). Tästäkin huolimatta nuuskan saatavuus jopa alaikäisten keskuudessa kuvataan erittäin hyväksi. Juuri nuuskaa kuvataan välitettävän paljon sosiaalisessa mediassa, josta kerrottiin aiemmin sosiaalista mediaa koskevassa osiossa/käsittelevässä kappaleessa/luvussa. Poikkeuksetta nuoret kertovat nuuskaa olevan hyvin saatavilla, eikä sen saanti alaikäisenä muodostu ongelmaksi, jos on millä ostaa:

Sitä saa yllättävän helposti, kunhan on rahaa ostaa se, niin sä saat sen.

Vaikutti pitkälti siltä, että mikäli alaikäinen haluaa alkoholia tai nikotiinituotteita hankkia, voi esteeksi muodostua ainoastaan raha. Alkoholia, tupakkaa ja nuuskaa kyllä saa, jos on millä maksaa. Haastattelussa raha nostetiin tässä suhteessa kuitenkin yllättävän harvoin esiin. Raha nousi useimmiten keskusteluissa esiin enemmänkin siltä kantilta, kuinka välittäjät hyötyvät rahallisesti alaikäisille välittämisestä.

Nuorten suhtautuminen alaikäisille välittämiseen

Välittäminen ei kannata

Haastatteluiden aluksi kaikilta nuorilta kysyttiin, millaisia päällimmäisiä ajatuksia heillä heräsi alkoholin ja nikotiinituotteiden välittämisestä alaikäisille. Tässä nuorille annettiin vapaat kädet kertoa ensimmäiseksi mieleen tulleita asioita. Varsin moni nuori kertoi jo tässä kohtaa suoraan oman asennoitumisensa kyseiseen ilmiöön, joka syventyi haastattelun edetessä. Jos nuori ei osannut ollenkaan kertoa, kuinka hän välittämiseen suhtautuu, häneltä kysyttiin tarkentavasti esimerkiksi herättääkö se joitakin tunteita ja millaisia ne olisivat. / Jos nuori ei osannut ollenkaan kertoa, kuinka hän välittämiseen suhtautuu, häntä pyydettiin kuvailemaan, herättääkö ilmiö hänessä jonkinlaisia tunteita.

Suurimmalla osalla nuorista suhtautuminen alkoholin ja nikotiinituotteiden välittämiseen alaikäisille oli negatiivinen – he pitivät välittämistä huonona asiana. Negatiivisesti välittämiseen suhtautui sekä täysi-ikäisiä että alaikäisiä haastateltuja. Jotkut nuoret ilmaisivat negatiivisen suhtautumisensa voimakkaammin ja selväsanaisemmin kuin toiset. Jotkut näkivät välittämisen jopa todella surullisena ja pelottavana ilmiönä. Toisaalta joidenkin nuorten mielestä välittäminen ei ollut niin iso juttu. Eräs alaikäinen haastateltu esimerkiksi sanoi, ettei ilmiö herätä hänessä oikein mitään tunteita, koska päihteiden välittäminen on niin yleistä. Hän tarkensi kuitenkin pian, ettei hän näe välittämistä millään tavalla hyvänä asiana.

Jotkut nuoret kuvasivat suhtautumistaan ristiriitaiseksi – he näkivät välittämisen huonona asiana, mutta eivät kuitenkaan pitäneet sitä kovinkaan vakavana. Seuraavassa otteessa ristiriitaisuus tuli esille alaikäisten nuorten parihaastattelussa.

H1: No ihan ekana me alettiin miettimään, että mikä oikeasti se meidän kanta on. Koska no jos nyt peilataan meidän kaveripiiriin, niin löytyyhän täältäkin paljon niitä jotka välittää alaikäisille ja sitten myös niitä alaikäisiä, jotka ottaa vastaan. Niin siis siinä tulee vähän ristiriitaisia tunteita myös siitä aiheesta.

T: Joo, osaatteko sanoa, että mistä se johtuu se, että miten ajattelette?

H1: En nyt silleen tiää että kun, että mistä se silleen johtuu. Toisaalta siinä on se, että onhan se aina se vastuu sillä aikuisella, kuka sitten välittää, mutta sitten taas että kyllähän se nuorikin tietää että mitä se on tekemässä. Ja nuorellakin on tavallaan oma vastuu siitä omasta

elämästä ja tekemisistä. Mutta kyllä mun mielestä tuntuu, että isompi vastuu on kyllä todellakin sillä välittäjällä.

Tässä otteessa kuvataan ensin ristiriitaista tunnetta, mutta kun haastateltavaa pyydetään miettimään, mistä ajatus johtuu, esiin nouseekin nopeasti vastuun käsite. Haastateltu kokee, että vastuu kuuluu alaikäiselle nuorelle itselleen, mutta pohtii kuitenkin, että myös välittäjällä on vastuu, joka lopulta näyttäytyy alaikäisen vastuuta suurempana. Kukaan täysi-ikäinen ei kokenut, että vastuu kuuluu alaikäiselle, ja moni alaikäinenkin kuvasi oman ikäryhmänsä enemmänkin siltä kantilta, että he eivät alaikäisyytensä vuoksi ole täydessä vastuussa alkoholin tai nikotiinituotteiden käytöstä. Vastuun koettiin kuitenkin olevan viime kädessä sillä taholla, joka näitä tuotteita alaikäisille välittää. Eriäviäkin ajatuksia oli, erään alaikäisen mielestä alaikäinen on itse vastuussa omasta päihteiden käytöstään ja sen seurauksista.

Eräs haastateltu täysi-ikäinen kuvasi suhtautumistaan siten, että hän ei itse henkilökohtaisesti haluaisi välittää alkoholia tai nikotiinituotteita alaikäisille, mutta häntä ei varsinaisesti haittaa se, että muut niin tekevät. Hän ei nähnyt välittämistä mitenkään hyvänä asiana, muttei kuitenkaan esimerkiksi halunnut puuttua siihen, jos näki tai kuuli sitä tapahtuvan.

Omalla kohdalla mä en ite halua olla se henkilö, koska mä just tunnen siit sitä vahvaa vastuullisuutta ja semmosta.

Kuten kahdesta edeltävästä otteestakin käy ilmi, nuorten suhtautumista tarkasteltaessa huomio kiinnittyy siis lähes välittömästi vastuun käsitteeseen. Välittämiseen suhtautuminen liittyy vahvasti vastuuseen. Jos nuori suhtautuu negatiivisesti välittämiseen, hän usein perustelee sen suorasti tai epäsuorasti vastuuseen liittyvillä kysymyksillä. Toisaalta myös neutraalisti tai ristiriitaisesti välittämiseen suhtautuvat nuoret tekevät usein samoin. Vaikka he eivät pitäisi välittämistä erityisen pahana asiana, he pitävät silti vastuuseen liittyviä kysymyksiä olennaisina.

No mun mielestä se on vähän että alaikäisille ei ehkä kannattais, että siinä on se vähän se vastuullisuus niillä täysikäisillä, jos ne antaa niille alaikäisille alkoholia.

Nuorten suhtautumista välittämiseen on siis vaikea tarkastella ilman, että vastuun käsite otetaan tarkastelemaan mukaan. Vastuu vaikuttaa olennaisesti suhtautumiseen, ja nämä kaksi tuntuvat kulkevan käsi kädessä. Nuorten suhtautumisen voisi tiivistää niin, että välittäminen alaikäisille on vastuutonta ja siksi huono juttu.

Välittäjän vastuu

Mistä välittäjä sitten on vastuussa? Tätä kysymystä pohdittaessa vastuu näyttyy erilaisena riippuen siitä, ovatko kyseessä nikotiinituotteet vai alkoholi. Näillä nuoret näkivät olevan eroja esimerkiksi siinä, millaisia seurauksia niiden käytöstä aiheutuu. Seuraavassa otteessa täysi-ikäinen haastateltu pohtii vastuuta alkoholin välittämisen osalta ja kertoo suhtautumisensa muuttuneen iän myötä.

Ei tullu ennen ajateltua, että kuin suuri vastuu siinä on [kun välitetään alaikäisille]. Että vaikkei se kestä kuin 5 minuuttia kun käyt sen pullon hakemassa, niin [seuraukset voi olla vakavia]...

Nuoret nostivat haastatteluissa esiin alkoholin juomisen välittömiä, käyttäytymiseen liittyviä seurauksia, mutta myös alkoholin nopeita vaikutuksia elimistöön – esimerkiksi alkoholimyrkytyksen mahdollisuus nousi esiin. Mahdollisia seurauksia avasi toinen, niin ikään täysi-ikäinen haastateltu. Hän näki alkoholin juomisella olevan mahdollisesti välittömiä ikäviä seurauksia, kuten onnettomuuteen tai tappeluun joutuminen. Moni muukin haastateltu kuvasi samankaltaisia mahdollisia seurauksia, jotka aiheutuvat siitä, kuinka alkoholi muuttaa ihmisen käyttäytymistä.

H: No siis tota mun mielestähän ne, ketkä sitä antaa on vastuussa siitä sitten, että mitä niille alaikäisille käy. Että jos ne on niitten seurassa, niin sitten käytännössähän ne on niitä vastuuhenkilöitä siinä tilanteessa. Vaikka sitten on huoltajat, ketkä sitten on vastuussa varsinaisesti niitten omista lapsista. Mutta jos vaikka esimerkiksi joku humalassa loukkaantuu tai joutuu johonki tappeluun tai muuhun, niin se mun mielestä on sitten sen alkoholin antajan osasy, että hän on osallinen siihen tapahtumaan, koska on käytännössä aiheuttanut sen, että on alun perinkin antanu sitä alkoholia käyttöön.

T: Niin.

H: Ja sitten se on riistäytyny käsistä se tilanne, että näkisin siinä mielessä näitten olevan vastuussa siitä tilanteesta. Vaikka sitten vanhemmat on loppukädessä vastuussa siitä, että miten tiukasti he pitävät tai kuinka tarkasti he vahtivat sitä nuorten tai lastensa sitä ulkona olemista, tai muuten että mitä he vapaa-ajallaan tekevät. Tai miten opetetaan asenteista, että miten just alkoholiin ja tupakkaan pitäis suhtautua.

Tässä otteessa täysi-ikäinen haastateltu mainitsee vastuun olevan myös alaikäisten vanhemmilla, mutta näkee alkoholia välittäneen kuitenkin olevan myös vastuussa siitä, mitä alaikäiselle tapahtuu. Jollakin tapaa vaikuttaa siltä, että välittämällä alkoholia alaikäiselle välittäjä ohittaa huoltajat, jotka olisivat vastuussa alaikäisestä nuoresta. Kun alkoholia välitetään alaikäiselle vanhempien tietämättä, välittäjälle siirtyy nuoresta sellainen vastuu, joka tosiasiallisesti kuuluisi nuoren huoltajille.

Nuoret kuitenkin toivat esiin, ettei heidän mielestään alkoholia alaikäisille välittävillä käy oma vastuu lainkaan mielessä. Kuten eräs täysi-ikäinen nuori totesi: ”Lähinnä oon sitä mieltä, että ne kenellä se vastuu käy mielessä tai painaa, niin ne ei niitä juomia hae”. Näin välittyy kuva paitsi vastuuttomista täysi-ikäisistä, jotka välittävät alkoholia alaikäisille, mutta myös käänteisesti vastuullisista täysi-ikäisistä, jotka eivät näin tee. Välittämistä kieltäytyminen yhdistyi monen nuoren puheissa vastuullisuuteen – yhtäältä se oli vastuuta alaikäisestä, mutta myös mahdollisista seurauksista jos välittämistä jää kiinni. Näistä enemmän korostui vastuu alaikäisestä.

Jos näkee kuinka helposti mainostetaan tuolla ja kuinka paljon niin en usko että heillä mitään käy siin mielessä että kuinka näille nuoremmille käy.

Toisaalta ymmärrystäkin välittäjille löytyi sikäli, että jotkut mainitsivat välittäjien olevan usein itsekin varsin nuoria, minkä vuoksi he eivät ehkä osaa ajatella omaa vastuutaan. Erityisesti tutuille välittäjille, kuten isosisaruksille, löytyi myös ymmärrystä. Täysi-ikäisyydestä huolimatta nuoren ajateltiin voivan vielä olla kypsämätön pohtimaan vastuuta, kuten alla olevasta täysi-ikäisen haastatellun kertomasta käy ilmi.

Kun on paljon tälläsi, jotka on ite vaikka parikymppisii ja sit niillä on vaikka se viis vuotta nuoremmat sisarukset, niin sitä ei aattele sen ikäsenä että mikä siinä on se vastuu, koska ollaan itekki vielä vähän lapsia tavallaan.

Nuoret suhtautuivat pääsääntöisesti kielteisesti siihen, että huoltaja välittää alkoholia alaikäiselle. Suhtautuminen oli kuitenkin osittain hieman ristiriitaista, sillä jotkut nuoret kertoivat ymmärtävänsä, miksi jotkut huoltajat näin toimivat. Nuorten mukaan vanhempi saattaa välittää alkoholia lapselleen esimerkiksi sen vuoksi, että näin vanhempi tietää, mitä lapsi juo – ja kuinka suuria määriä. Näin toimimalla vanhempi haluaa siis estää alkoholin hankkimisen muualta ja toisaalta kontrolloida käytetyn alkoholin laatua ja määrää. Nuorten perustelut huoltajan toimesta tapahtuvalle välittämismenolle olivat hyvin samanlaisia kuin tutkimuksessa, jossa vanhemmat itse perustelivat välittämistään (ks. Jones ym. 2012).

Vaikka nuoret kritisoivat vanhempia alkoholin välittämisestä omille lapsilleen, joiltakin haastatelluilta löytyi kuitenkin myös ainakin jonkinlaista ymmärrystä vanhempia kohtaan. Toisaalta joiltakin oli turha odottaa ymmärrystä, eräs alaikäinen haastateltu totesi yksikantaan:

No mä en ainakaan haluais uskoa siihen että omat vanhemmat antaa omalle lapselleen mitään päihteitä mitkä on vaarallisia. En ainakaan haluais uskoa mihinkään tämmöseen että omalle lapselle jotain myrkyllisiä aineita, jotka on vaaraksi.

Kuten jo aiemmin todettu, nikotiinituotteiden kohdalla vastuu näyttäytyi hieman erilaisena. Nikotiinilla ei nähty olevan niin välittömiä seurauksia kuin alkoholilla. Nuorten puheista piirtyi kuva nikotiinista terveydelle haitallisena aineena, jonka terveyshaitat kuitenkin tulevat esille vasta pidempiaikaisen käytön seurauksena. Alkoholin tavoin nikotiinin ei nähty vaikuttavan suoraan esimerkiksi käyttäytymiseen ja sitä kautta altistavan samankaltaiselle vaaralle kuin alkoholien käytön. Sen sijaan tupakan ja muiden nikotiinituotteiden koukuttava vaikutus tunnistettiin. Jotkut ajattelivat, että tupakkaa ei niin herkästi välitetä alaikäisille, koska koetaan vastuuta siitä, että alaikäinen käyttää haitallista ainetta, johon hän voi jäädä koukuun.

Musta tuntuu että ihmisillä on joku vastuullisuus siinä että en hae tupakkaa, koska se on myrky, tai vähän semmonen, että sitä ei alaikäisille.

Toisaalta joidenkin mielestä tupakkaa haetaan jopa herkemmin kuin alkoholia – ero alkoholien ja tupakan välittämisen helppouden välillä näyttäytyy nuorten kertomana kahtiajakoisena. Jotkut mainitsivat, että huoltajat hakevat helpommin alkoholia kuin tupakkaa. Tässä taustalla vaikutti olevan myös ajatus tupakan haitallisuudesta ja toisaalta yhteiskunnan hyväksyvistä asenteista alkoholijuontia kohtaan. Alkoholia siis haetaan matalammalla kynnyksellä, koska suomalaisessa yhteiskunnassa alkoholin käyttö on yleisesti hyväksyttävää, myös alaikäisillä. Mieliapiteet vaihtelivat myös huoltajien taholta tapahtuvan välittämisen suhteen, sillä joku mainitsi, että huoltaja voi ostaa tupakkaa helpommin kuin alkoholia.

Alkoholi vai nikotiini – kumpi on pahempi?

Nuorten suhtautuminen alkoholin ja nikotiinituotteiden välittämiseen alaikäisille oli hieman erilainen riippuen siitä, kumpi näistä oli kyseessä. Nikotiinituotteiden välittäminen nähtiin jollain tapaa harmittomampana, vaikka nuoret tiedostivat hyvin niihinkin liittyvät vaarat. Kuten edellä todettiin, näiden osalta seuraukset ovat kuitenkin luonteeltaan erilaisia. Alkoholi voi aiheuttaa välittömiä seurauksia, joita ei liitetä nikotiinituotteisiin. Nikotiinituotteiden osalta kyse on enemmänkin aiheutuvasta riippuvuudesta ja pidempiaikaisesta käytöstä, jonka seurauksena voi olla vakaviakin terveyshaittoja, kuten keuhkosityöpää. Toisaalta eräs nuori toi esiin, että lyhytaikaisempikin polttaminen voi vaikuttaa esimerkiksi keuhkoihin, ja toivoi, että nuorille kerrottaisiin enemmän näistä lyhyelläkin aikavälillä tapahtuvista seurauksista. Seuraavassa otteessa haastateltu nuori pohtii nikotiinituotteiden välittämistä alaikäisille, ja esiin tulevat erot alkoholien ja nikotiinin välillä.

Mutta mun mielestä se on ihan ok jossakin määrin, jos sitä [nikotiiniuotetta] välitetään niille alaikäisille. Koska siitä ei kuitenkaan synny ihan samanlaista tota vaaraa niille nuorille ihan fyysisesti, kuin esimerkiksi vaikka alkoholin vaikutuksen alaisena. Että voit vaikka lähteä mopolla ajamaan ja voit ajaa kolarin tai tälle, mutta samahan ei tuu nuuskasta tai muista nikotiiniuotteista.

Seuraavassa otteessa eroja pohtii puolestaan eräs täysi-ikäinen nuori. Ennen otetta haastatellun kanssa keskusteltiin alkoholin välittämisestä, minkä jälkeen häntä pyydettiin miettimään, eroavatko hänen ajatuksensa alkoholin ja nikotiinin välittämisen osalta.

Mä oon siitä aika lailla samaa mieltä [kuin alkoholin välittämisestä], että en kyllä lähtis hakemaan kelleen naperolle, joka tulee kysymään. Niin ihan samalla tavalla kun alkoholissa, niin mä en haluu - siis sinänsä siitä ei tuu sitä vastuullisuuden tunnetta niinkään, koska tupakka nyt ei silleen vaikuta aivoissa niin radikaalisti. Mutta en mä silti nää sitä semmosena asiana mitä mä haluaisin tehdä, että lähden varta vasten kauppaan jonkun muutamaa vuotta nuoremman takia hakemaan sille jotain nikotiiniuotteita, koska nikotiiniuotteetkin tietysti vaikuttaa sun terveyteen negatiivisesti. Tupakka aiheuttaa syöpää ja mitä näitä nyt on.

Jälleen keskustelu kääntyy siis helposti vastuuseen. Alkoholin välittämisessä vastuu näyttäytyi erilaisena kuin tupakan kohdalla. Joidenkin nuorten mielestä välittäjä on kuitenkin ainakin osittain vastuussa siitä, että nuorelle voi kehittyä nikotiiniriippuvuus välittämisen seurauksena. Seuraavassa nikotiiniuotteiden välittämistä pohtii täysi-ikäinen haastateltu, joka tuo esiin myös koukkuun jäämisen mahdollisuuden.

Niin, ja sekin että kun jos saakin [nikotiiniuotteita] alaikäisenä, jolloin ei välttämättä ihan oo niin paljon semmosta itseuria omasta käytöksestä. Niin se on ehkä vielä just, kun saakin vielä nuorempana, niin se on paljon helpompi jäädä siihen sitten koukkuun, kun ei samalla tavalla tiedosta riskejä. Kyllä mä uskon, että nuoret kuitenkin tiedostaa sen, mutta ei välttämättä sitten nuorena pysty niin paljon vastustaan loppujen lopuks.

Nuori toi esille siis sen, että välittämällä alaikäiselle nikotiiniuotteita henkilö on osaltaan lisäämässä riskiä siihen, että nuorelle, jolle tuotteita on välitetty, kehittyä nikotiiniriippuvuus. Jos nuori ei saisi tuotteita käyttöönsä niin nuorena, hän ehkä ehtisi kasvaa ja kehittyä tiedostomaan paremmin riskejä ja kontrolloimaan omaa toimintaansa. Voi siis olla, ettei nikotiiniriippuvuutta syntyisi, jos nuori ehtisi kasvaa täysi-ikäiseksi ennen kuin saa näitä tuotteita käyttöönsä.

Välittäminen – rahan takia?

Motiivi alaikäisille välittämisessä on toisinaan raha. Tähän nuoret suhtautuivat varsin kielteisesti – he pitivät vääränä sitä, että alkoholia tai nikotiinituotteita välitetään alaikäiselle rahan takia. Tämäkin näkemys liittyi vahvasti vastuuseen – jos välittämistä tehdään ansaintatarkoituksessa, ei tunneta mitään vastuuta siitä, miten nuorelle käy. Tällöin ei kontrolloida yhtään sitä, minkä ikäiselle ja millaisia määriä välitetään, sillä oma rahansaanti on tärkeintä. Varsin tuomitsevasti suhtauduttiin myös siihen, että jotkut mainostavat joko tuotteita tai hakupalveluita sosiaalisessa mediassa laajemmalle yleisölle.

No vastuuseenhan nää kaikki pitäs saada, jotka tällain tekee. Että käy ite eka laillisesti ostamassa vaikka nuuskaa, tulee Suomeen jossa nuuskaa ei sais myydä ollenkaan, alkaa myymään ja mainostaa sitä jossain somessa. Sit ne henkilöt, jotka käyttää niitä tosi paljon, niin on valmiita maksamaan rahaa siitä että saa edes vähänkin sitä tiettyä ainetta. Niin ei niillä myyjillä tuskin kiinnostaa ollenkaan, että mitä näille ostajille tapahtuu. Niitä kiinnostaa todennäköisesti vaan se raha mitä ne saa siitä, ja sit voi jatkaa sitä bisnestä.

Rahansaannin vuoksi tehtävä välittäminen oli asia, jota kohtaan nuorilta ei löytynyt lainkaan ymmärrystä. Tässä viitattiin erityisesti ammattimaisempaan päihteiden välittämiseen, ei niinkään esimerkiksi kavereiden tai muiden tuttujen taholta tapahtuvaan välittämiseen, vaikka siitäkin voidaan maksaa palkkiota. Tätä toimintaa ei kuitenkaan nostettu esiin rahan ansainnan näkökulmasta, kenties pienimuotoisuutensa vuoksi ja siksi, että tämänkaltaisessa välittämisessä motiivina on tuskin ainakaan raha/ettei rahaa nähdä tämänkaltaisen välittämisen pääasiallisena motiivina.

Nuoret ovat huolissaan toisista nuorista

Moni haastateltu nuori ilmaisi huolensa alaikäisten päihteiden käytöstä ja siitä, mitä nuorelle voi tapahtua, kun hänelle välitetään päihteitä. Huoli oli erilaista alkoholin ja nikotiinituotteiden osalta, vaikka näiden nähtiin joissain määrin kulkevan myös käsi kädessä. Alkoholilla nähtiin kuitenkin olevan mahdollisia välittömiä seurauksia, joista jotkut haastatellut olivat erityisen huolissaan. Alkoholi vaikuttaa käyttäytymiseen, ja muutama nuori pohti kuinka sen seurauksena ”voi tapahtua melkein mitä tahansa”. Joitakin huolesti myös se, että alkoholin käyttö voi riistäytyä käsistä tai johtaa muiden vahvempien päihteiden, kuten huumeiden, käyttöön.

Huumeet moni haastateltu halusikin nostaa keskustelussa esiin. Huumeiden käytön kuvattiin olevan huomattavasti harvinaisempaa kuin alkoholin ja nikotiinituotteiden käytön, mutta käytännössä kaikki haastatellut tiesivät sitäkin nuorten keskuudessa tapahtuvan. Haastatellut kokivat, että huumeita on helposti saatavilla, joskaan ei yhtä helposti kuin alkoholia ja nikotiinituotteita. He olivat kuitenkin sitä mieltä, että jos huumeita haluaa käyttää, niitä ei ole vaikea löytää.

T: No tulisko sulle itellä mieleen jotain mistä haluaisit kertoa tai puhua?

H: No, emmä tiä, no tää nyt ei silleen liity juomiseen tai tupakkaan mutta mä oon sit huomannu tosi paljon että toi cannabis on yleistynyt kans tosi paljon.

T: Joo, ihan viime aikoina vai..?

H: Joo.

T: Osaatko sano, että onko sitäkin sitten helppo saada?

H: No vissiin sitä nyt ei tietystikään mainosteta samalla lailla, mutta kyllä sitäkin saa aika helposti.

T: Okei, mutta sitä ei sit noin suoraan kuitenkaan sitten tarjota ehkä?

H: Ei, koska sehän on vielä laittomampaa mutta on sekin tosi yleistä.

Edeltävässä otteessa nuori halusi itse tuoda esiin huumeet, erityisesti kannabiksen, sekä niiden yleisyyden ja saatavuuden alaikäisille. Huumeita ei tarjota yhtä avoimesti esimerkiksi sosiaalisessa mediassa mainostaen, mutta sitäkin tuntuu tapahtuvan. Mielenkiintoinen on erään nuoren esiin tuoma laittomuuden kuvaus / Eräs nuori esitti/nosti esiin mielenkiintoisen näkemyksen laittomuudesta – hän kuvaa huumeiden välittämisen vielä enemmän laittomaksi kuin alkoholin ja nikotiinituotteiden välittämisen. Myös nuuskan osalta laittomuus nousi joidenkin nuorten kohdalla esiin – nuoret tiedostivat, että nuuskan myyminen Suomessa kenelle tahansa on laitonta, ja jollakin tapaa sen välittäminen alaikäisille nähtiin tämän vuoksi vielä enemmän laittomana kuin alkoholin ja tupakan välittäminen. Nuoret siis mieltävät huumausaineiden tai nuuskan välittämisen alaikäiselle vakavammaksi rikokseksi kuin alkoholin tai tupakan välittämisen.

Huomionarvoista oli myös se, että moni haastateltu nuori kertoi itse tietävänsä tai tuntevensa nuoria, joille on päihteiden käytön seurauksena käynyt huonosti. Pahimmillaan tämä tarkoitti kuolemista alkoholin käyttöä seuranneen huumeiden käytön seurauksena. Toinen esimerkki, joka nousi keskusteluissa esiin, oli tilanne, jossa nuori menettää elämänhallinnan ja keskeyttää koulunkäynnin tai opiskelun runsaan alkoholinkäytön seurauksena. Tämänkaltaiset tapaukset huolettivat nuoria eniten, mutta jotkut kokivat laajemmin huolta ylipäätään siitä, että nuoret käyttävät alaikäisenä päihteitä.

Välittämiseen puuttuminen

Keskusteltaessa siitä, kuinka välittämiseen olisi mahdollista vaikuttaa, kaikki nuoret kuvasivat sen vaikeaksi tehtäväksi. Lähes kaikki olivat kuitenkin sitä mieltä, että sitä pitäisi saada vähennettyä. Keinoiksi ehdotettiin tietouden lisäämistä, joskin toisaalta nuoret ajattelivat, että alkoholin ja nikotiinin vaaroista on kyllä tarjolla riittävästi tietoa. Eräs toistuva teema oli valvonnan ja puuttumisen lisääminen esimerkiksi kouluissa ja oppilaitoksissa, joissa nykyisellään tuotteet helposti liikkuvat kädestä toiseen.

Koulun lisäksi valvontaa ja puuttumista kaivattiin myös viranomaisilta – jotkut ehdottivat, että välittämistä pitäisi valvoa enemmän ja siitä tulisi rangaista esimerkiksi sakoilla tai voimakkaammillakin keinoilla. Valvontaa ehdotettiin lisäävän esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, joskin tämän tiedostettiin

olevan lähes mahdoton tehtävä. Nykyisellään nuoret kokivat, ettei välittämistä juurikaan valvota, ja ala rehottaa esimerkiksi sosiaalisessa mediassa varsin estottomasti. Jotkut arvelivat, että siihen yritetään kyllä jossain määrin puuttua lain valvojien toimesta, ja joku kertoi kuulleensakin jonkun joskus jääneen somessa tapahtuneesta välittämisestä kiinni.

Välittämisen vähentäminen näyttäytyi vaikeana esimerkiksi siksi, että välittäminen on niin yleistä ja alkoholin ja nikotiinituotteiden käsiinsä saaminen on niin helppoa. Kuten eräs nuori totesi: ”No musta tuntuu, että siihen välittämiseen voi olla tosi vaikea vaikuttaa. Koska aina löytyy joku, joka saa hankittua nuorille päihteitä jotakin kautta ja sitten kun ne liikkuu nuorten keskuudessakin”. Eli jos kysyntää on, niin on tarjontaaakin.

Nuoret tiedostavat hyvin päihteiden haitat ja niihin liittyvät vaarat. Nuoret ajattelivat, ettei kenenkään alkoholin tai nikotiinin käyttäminen johdu tietämättömydestä. Nuoret kertoivat, että kouluissa tapahtuva opetus näiden osalta on riittävää, jopa liiallista. Erityisesti he kokivat valistushenkisen tiedonvälittämisen vanhanaikaisena keinona, johon kaivattaisiin muutosta.

Mutta että ehkä lähinnä sitä sellasta mun mielestä ylipäätään sitä sellasta tietoutta, ei sitä pelkkää valistusta vaan sellasta yleistietoutta sekä... En nyt tiää voiko sanoa että tupakoinnissa on mitään plussia, mutta sellasta tietyl tapaa myös plussat ja miinukset, ettei se oo vaan sellasta että... Musta tuntuu että nuorillekin mitä enemmän sanotaan että älä tee noin, niin sitä enemmän se alkaa kiinnostamaan.

Tässä itse jo täysi-ikäinen nuori oli siis sitä mieltä, että kehotukset olla käyttämättä päihteitä eivät tehoa, vaan saattavat jopa lisätä kiinnostusta niiden käyttämiseen. Erään nuoren mielestä valistuksen sijaan voitaisiin käyttää enemmän keskustelevaa otetta ja kohdentaa nämä esimerkiksi ajankohtiin, jolloin alueella on luvassa nuoria kiinnostavia tapahtumia, joissa päihteitä yleisesti käytetään. Liiallinen päihteiden vaaroista kertominen voi vähentää kertoman painokkuutta ja merkitystä, kuten eräs nuori kuvailee seuraavassa otteessa:

Kun vaikka nuorista saattaa tuntu siltä, että niistä lässytetään liikaa, että näin ja näin tapahtuu jos käytät, että sitä ei enää haluta sillan ottaa todesta että se saattaa tuntua liian semmoselta tyhmältä tai oudolta että koko ajan lässytetään. Aina ne samat asiat, että kuinka vaarallista se on ja tällain. - - Niitä kun valitetaan tarpeeks kauan niin ei ne sit enää silleen kiinnostaa, jos niistä kuulee koko ajan.

Joidenkin mielestä itse välittämisestä voisi kertoa lisää sille ikäryhmälle, joka tuotteita voi ikänsä puo-

lesta ostaa ja välittää. Heille voisi kertoa esimerkiksi siitä, mitä seurauksia välittämisellä voi olla ja miten päihteet vaikuttavat vielä kehittymässä oleviin nuoriin. Jotkut tosin kertoivat, että myös päihteiden välittämistä oli jo käsitelty esimerkiksi koulussa. Jotkut huomauttivat, että päihteistä voitaisiin alkaa kouluissa puhumaan aiemmin, koska jotkut aloittavat käytön jo aiemmin ala-asteella. Aiemmin aloitettu tiedonvälitys katsottiin hyödylliseksi myös siksi, että pienemmät lapset olisivat mahdollisesti vastaanottavaisempia tiedolle kuin vanhemmat koululaiset.

Kysely yläkoululaisille ja ammatillisessa oppilaitoksessa opiskeleville nuorille

Aineisto ja menetelmät

Selvityksen toisessa osassa toteutettiin kysely Nuoret Pakka-toimijoina -hankkeen yhteistyökoulujen ja -oppilaitosten opiskelijoille, jossa selvitettiin nuorten suhtautumista alkoholin ja nikotiinituotteiden välittämiseen alaikäisille. Kysely suunniteltiin haastatteluaineiston tulosten pohjalta, ja kyselyn tarkoituksena oli kerätä määrällistä tietoa haastatteluista esiin nousseista asioista ja teemoista. Kysely toteutettiin elokuun 2021 aikana. Koulujen ja oppilaitosten yhteyshenkilöt jakoivat eteenpäin tietoa kyselystä sekä linkin kyselyyn. Kyselyyn vastaaminen oli nuorille täysin vapaaehtoista ja anonyymia.

Yläkouluille ja ammatillisille oppilaitoksille oli erilliset kyselyt, jotka olivat sisällöltään lähes samanlaiset. Ainoana erona ammatillisten oppilaitosten kyselyn osalta oli se, että jotkin kysymykset oli osoitettu pelkästään täysi-ikäisille ja toisaalta kaikkia kysymyksiä ei kysytty täysi-ikäisiltä vastaajilta. Tässä raportissa tulokset yläkoulujen ja ammatillisten oppilaitosten kyselystä esitetään yhteisesti siten, että molempien kyselyiden tulokset on koottu yhteen kunkin teeman alle.

Kyselyjen tulokset analysoitiin tilasto-ohjelmalla ja tuloksia kuvataan raportissa frekvenssien ja ristiintaulukoiden avulla. Kaikki esitetyt prosenttiluvut ovat pyöristettyjä, joten yhteenlasketut prosentit voivat tästä johtuen olla hieman yli tai alle 100 prosenttia. Lisäksi joissakin kysymyksissä oli mahdollista valita enemmän kuin yksi vastausvaihtoehto. Näissä kysymyksissä prosentit on esitetty suhteessa kysymyksen vastaajiin. Kuvaajissa ja taulukoissa on käytetty yläkoulusta lyhennettä YLK ja ammatillisesta oppilaitoksesta AOL.

Vastauksia yläkoulun kyselyyn kertyi yhteensä 260 kappaletta. Vastaajat jaoteltiin luokka-asteiden mukaan ja he jakautuivat varsin tasaisesti kuhunkin luokkaan: 7.-luokkalaisia oli 38 prosenttia, 8.-luokkalaisia 29 prosenttia ja 9.-luokkalaisia 33 prosenttia. Vastaajista 53 prosenttia ilmoitti sukupuolekseen ”tyttö” ja 39 prosenttia ”poika”. Sukupuolekseen vaihtoehtona ”muu” tai ”en halua vastata” oli valinnut noin 9 prosenttia vastaajista. Kyselyn tuloksia käsiteltäessä vertailua on tehty vain kahden yleisimmän sukupuolen välillä.

Ammatillisten oppilaitosten kyselyyn vastauksia kertyi yhteensä 204 kappaletta. Vastaajat jaoteltiin kolmeen ikäluokkaan: 15–17 vuotta, 18–29 vuotta ja 30 vuotta tai vanhempi. Vastaajista 58 prosenttia

kuului nuorimpaan ikäluokkaan, 26 prosenttia keskimmäiseen ikäluokkaan ja 16 prosenttia vanhimpaan ikäluokkaan. Vastaajista 49 prosenttia ilmoitti sukupuolekseen ”tyttö/nainen” ja 47 prosenttia ”poika/mies”. Sukupuolekseen vaihtoehdon ”muu” oli valinnut alle kaksi prosenttia vastaajista, ja sukupuoltaan ei osannut sanoa tai ei halunnut ilmoittaa alle kolme prosenttia vastaajista. Kyselyn tuloksissa vertailua on tehty vain kahden yleisimmän sukupuolen välillä.

Pääosa kyselyn kysymyksistä oli monivalintakysymyksiä ja lisäksi mukana oli joitakin avokysymyksiä. Kyselyn aluksi kartoitettiin vastaajien omaa päihteiden käyttöä sekä alaikäisten osalta myös sitä, mistä he ovat käyttämänsä päihteet hankineet. Tämän jälkeen esitettiin väittämiä päihteiden välittämisestä erikseen nikotiinituotteiden ja alkoholin osalta. Väittämät liittyivät päihteiden saannin helppouteen alaikäisenä, välittämisen hyväksyttävyyteen sekä välittämisen laittomuuteen. Lisäksi kysyttiin, ovatko nuoret nähneet sosiaalisessa mediassa päihteiden välittämistä koskevia julkaisuja.

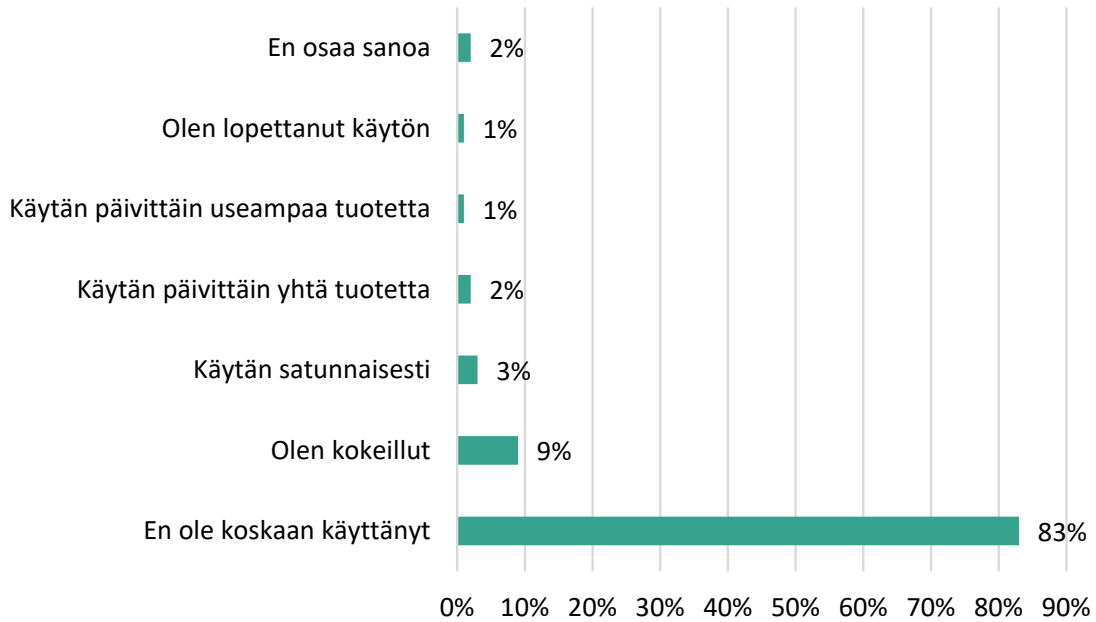
Alkoholin ja nikotiinituotteiden käyttö

Yläkoululaisten kyselyssä nuoret olivat varsin harvoin käyttäneet nikotiinituotteita tai alkoholia (kuvio 1). Nikotiinituotteita ei ollut käyttänyt koskaan 83 prosenttia vastaajista, ja 9 prosenttia ilmoitti vain kokeilleensa nikotiinituotteita. Satunnaisia ja päivittäin nikotiinituotteita käyttäviä oli huomattavan vähän, vain muutamia vastaajia.

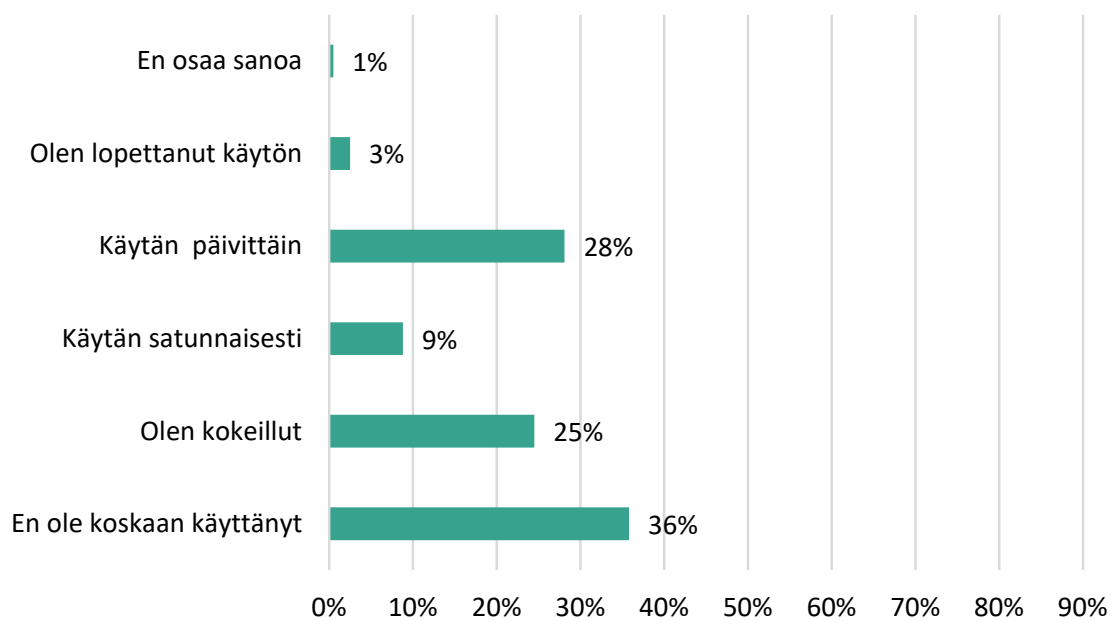
Nikotiinituotteiden käyttö ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevilla oli huomattavasti yleisempää (kuvio 2). Opiskelijoista varsin suuri osa ilmoitti käyttävänsä nikotiinituotetta tai -tuotteita päivittäin. Päivittäin nikotiinituotteita käyttäviä oli kaikissa ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista vastaajista hieman alle 30 prosenttia, ja he käyttivät vähintään yhtä nikotiinituotetta päivittäin. Tämän lisäksi satunnaisia käyttäjiä oli noin 9 prosenttia, ja nikotiinituotteita kokeilleita 25 prosenttia.

Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien nikotiinituotteiden käytössä ei ole merkittäviä eroja verrattaessa alaikäisiä ja täysi-ikäisiä vastaajia, molemmat ryhmät käyttävät nikotiinituotteita lähes yhtä usein. Esimerkiksi päivittäin nikotiinituotteita käyttäviä alaikäisiä oli noin 27 prosenttia, kun taas täysi-ikäisiä hieman alle 30 prosenttia, ja myös muissa käyttöä kuvaavissa vastausvaihtoehdoissa alaikäisten ja täysi-ikäisten vastaukset olivat hyvin samanlaisia. Myöskään sukupuolten välillä ei ollut suuria eroja nikotiinituotteiden käytössä alaikäisillä eikä täysi-ikäisillä vastaajilla.

Kuvio 1. YLK: Käytätkö nikotiinituotteita? (n=260)

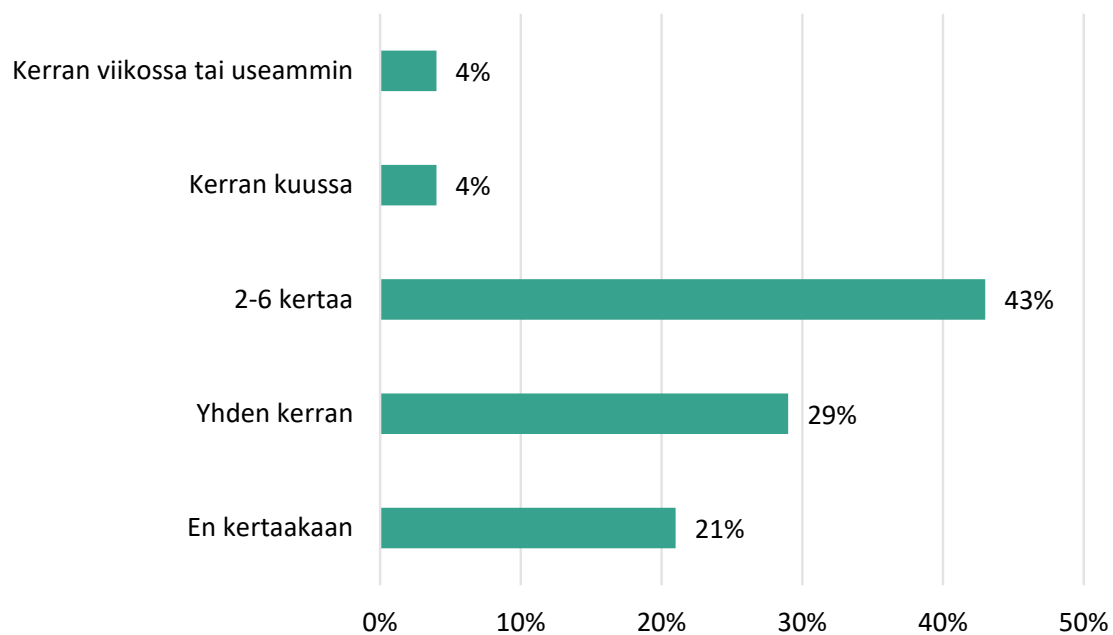

Kuvio 2. AOL: Käytätkö nikotiinituotteita? (n=204)

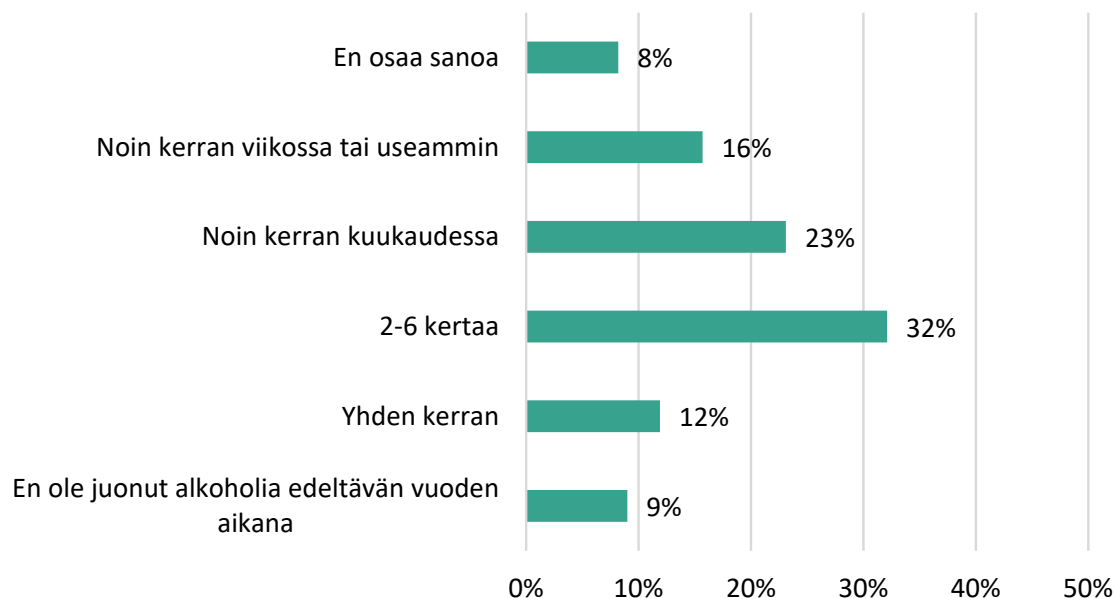

Yläkoulussa nikotiinituotteita käyttäneillä yleisin nikotiinituote oli tupakka ja muutamalla vastaajalla nuuska tai sähkösavuke. Tilanne oli samanlainen myös ammatillisissa oppilaitoksissa, joissa yleisimmin käytetyt nikotiinituotteet olivat tupakka ja nuuska, joista tupakka oli jonkin verran nuuskaa yleisempi (tupakka 74 % ja nuuska 58 %). Jotkut vastaajat käyttivät sekä tupakkaa että nuuskaa. Sähkösavukkeiden ja nikotiinipussien käyttö oli ammatillisten oppilaitoksien opiskelijoilla harvinaista, niitä ilmoitti käyttävänsä vai muutama vastaaja.

Kuvio 3. YLK: Kuinka usein olet juonut alkoholia edeltävän vuoden aikana? (n=56)

Kuvio 4. AOL: Kuinka usein olet juonut alkoholia edeltävän vuoden aikana? (n=134)

Myös alkoholin käyttö oli kyselyyn vastanneilla yläkoululaisilla varsin vähäistä (kuvio 3). Noin 66 prosenttia vastaajista ilmoitti, ettei ole koskaan juonut alkoholia. Edes kerran alkoholia oli juonut noin 28 prosenttia vastaajista. Kysyttäessä alkoholin käyttökertoja edeltävän vuoden ajalta niiltä, jotka olivat edes joskus juoneet alkoholia, noin puolet vastaajista ilmoitti juoneensa edeltävän vuoden aikana alkoholia vain kerran tai ei kertaakaan. Noin 43 prosenttia vastaajista oli juonut alkoholia 2–6 kertaa, ja noin 8 prosenttia vähintään kerran kuussa tai kerran viikossa. Erityisesti säännöllisempi alkoholin käyttö oli siis yläkoululaisilla harvinaista. Noin 40 prosenttia niistä, jotka olivat juoneet alkoholia edellisen vuoden aikana, ilmoitti olleensa tosi humalassa vähintään kerran.

Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista puolestaan noin 75 prosenttia ilmoitti käyttäneensä alkoholia edes joskus (kuvio 4). Vastaajien välillä ei alaikäisiä ja täysi-ikäisiä vertailtaessa ollut suuria eroja siinä, kuinka usein he ilmoittivat alkoholia juoneensa edeltävän vuoden aikana. Yleisimmin sekä alaikäiset että täysi-ikäiset vastaajat olivat käyttäneet alkoholia 2–6 kertaa vuodessa tai noin kerran kuukaudessa. Tosi humalaan juomisessa edeltävän vuoden aikana ei myöskään ollut juurikaan eroja alaikäisten ja täysi-ikäisten välillä, yleisemmin tosi humalaan viimeisen vuoden aikana oli juotu joko kerran tai ei kertaakaan. Jotkut vastaajat ilmoittivat olleensa tosi humalassa 2–6 kertaa tai useammin edeltävän vuoden aikana, mutta tämä oli melko harvinaista sekä alaikäisillä että täysi-ikäisillä.

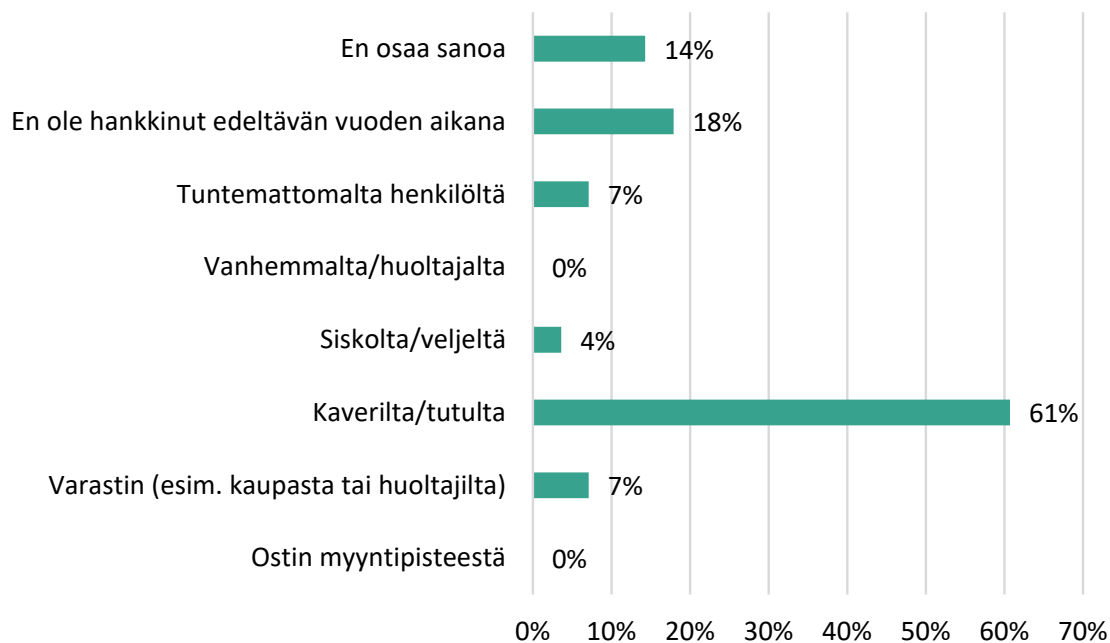
Miedot alkoholijuomat olivat sekä yläkoululaisilla että ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien keskuudessa ehdottomasti yleisimmin käytettyjä, mutta myös väkeviä alkoholijuomia käytettiin. Edeltävällä alkoholin käyttökerralla vastaajat olivat useimmiten juoneet mietoja alkoholijuomia, kuten siideriä tai olutta, mutta jonkin verran myös väkeviä alkoholijuomia. Melko yleistä oli erityisesti ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevilla se, että edeltävällä alkoholin käyttökerralla oli juotu sekä mietoja että väkeviä alkoholijuomia.

Mistä alkoholi ja nikotiinituotteet on hankittu

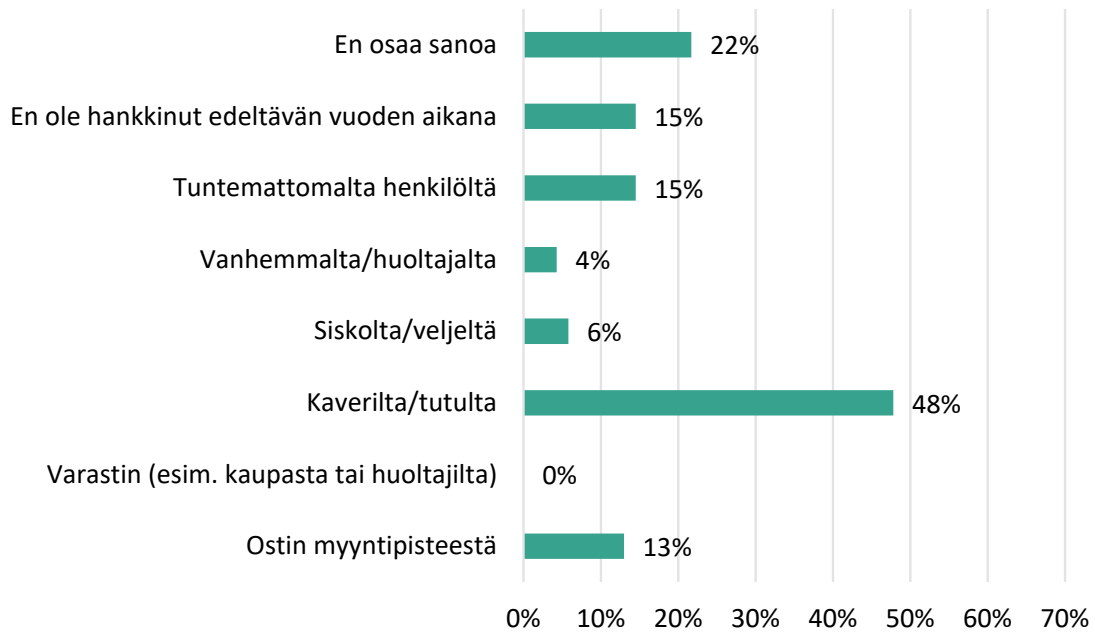
Yläkoululaisten keskuudessa oli vain vähän nikotiinituotteiden käyttäjiä, mutta nikotiinituotteita edes joskus käyttäneistä noin 60 prosenttia ilmoitti saaneensa tai hankkineensa edeltävän vuoden aikana nikotiinituotteita kavereilta tai tutuilta (kuvio 5). Vain harva oli saanut tai hankkinut nikotiinituotteita omilta sisaruksiltaan tai tuntemattomilta. Kukaan yläkoululaisista ei ilmoittanut saaneensa nikotiinituotteita omalta vanhemmaltaan tai huoltajaltaan. Sen sijaan jokunen vastaaja kertoi varastaneensa nikotiinituotteita esimerkiksi kaupasta tai huoltajiltaan. Myyntipisteestä nikotiinituotteita ei ollut itse ostanut kukaan vastaajista.

Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevilta päihteiden hankkimista koskevia tietoja kerättiin vain alakäisiltä kyselyyn vastaajilta, sillä oltiin kiinnostuneita nimenomaan alaikäisten päihteiden hankinnasta. Myös ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat ilmoittivat useimmiten hankkineensa käyttämänsä nikotiinituotteet kavereilta tai tutuilta (48 %), ja toisinaan myös sisaruksilta tai vanhemmilta (kuvio 6). Tuntemattomalta nikotiinituotteita oli saanut noin 15 prosenttia vastanneista ja noin 13 prosenttia oli itse ostanut nikotiinituotteita myyntipisteestä. Sen sijaan yksikään vastaaja ei kertonut varastaneensa nikotiinituotteita.

Kuvio 5. YLK: Mistä olet hankkinut käyttämäsi nikotiinituotteet edeltävän vuoden aikana? (n=31)

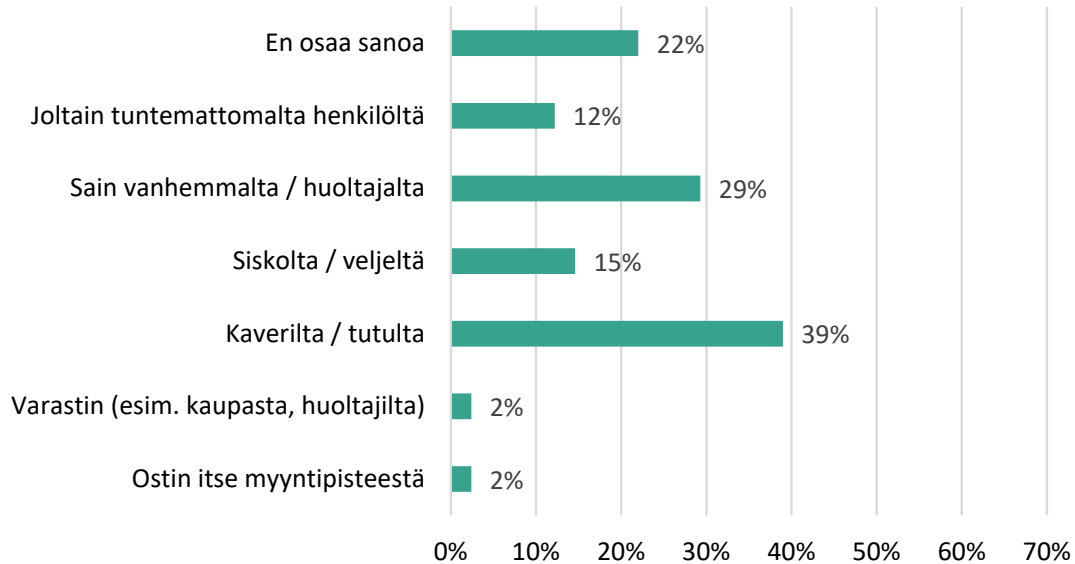

Kuvio 6. AOL: Mistä olet hankkinut käyttämäsi nikotiinituotteet edeltävän vuoden aikana? (n=84)

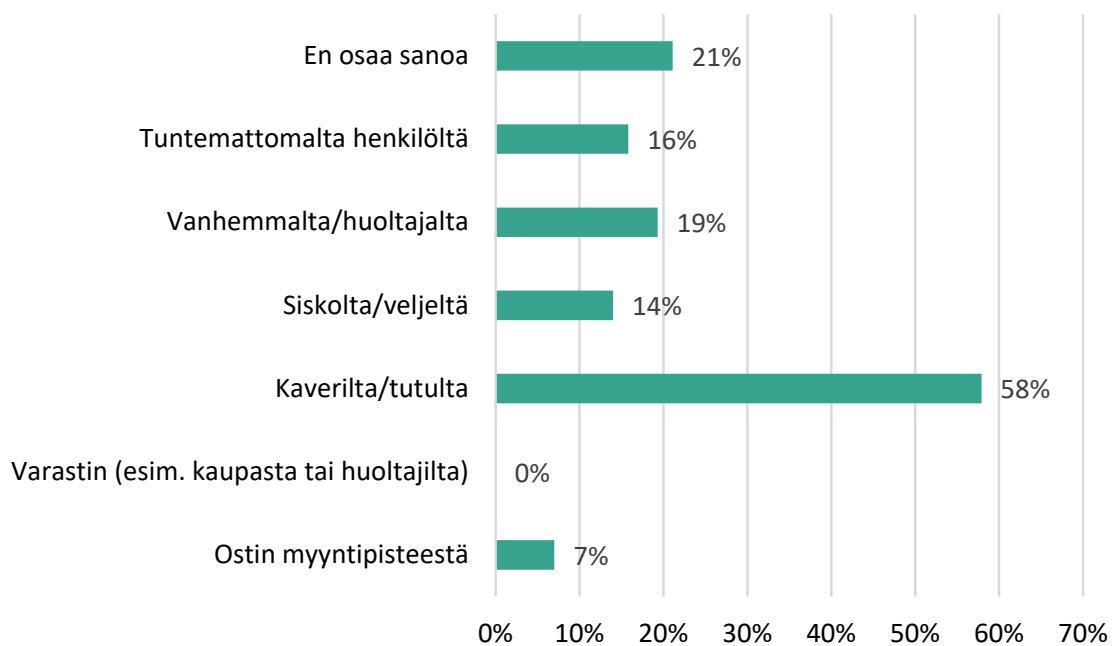
Alkoholia oli niin ikään saatu tai hankittu usein kaverilta tai tuttavalta. Yläkoululaisista edeltävän vuoden aikana alkoholia oli saanut kavereilta tai tutuilta noin 39 prosenttia vastaajista (kuvio 7). Alkoholia oli kuitenkin tämän lisäksi päätynyt alaikäiselle usein myös sisaruksilta ja omilta vanhemmilta (15 % sisaruksilta ja 29 % vanhemmilta). Alkoholi oli siis nikotiinituotteita useammin päätynyt alaikäisille heidän omien vanhempiensa tai sisarustensa kautta. Alkoholia ilmoitti varastaneensa tai ostaneensa itse myyntipisteestä vain muutama vastaaja. Tuntemattomalta henkilöltä alkoholia kertoi saaneensa noin 12 prosenttia vastaajista.

Kuvio 7. YLK: Mistä olet hankkinut juomasi alkoholin edeltävän vuoden aikana? (n=50)

Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat alaikäiset ilmoittivat usein hankkineensa alkoholia kaverilta tai tutulta (58 %), mutta jonkin verran myös sisaruksilta tai vanhemmilta (kuvio 8). Tuntemattomalta henkilöltä alkoholia ilmoitti saaneensa noin 16 prosenttia vastanneista, ja myyntipisteestä sitä itse kertoi ostaneensa noin 7 prosenttia. Alkoholia ei ilmoittanut varastaneensa kukaan.

Kuvio 8. AOL: Mistä olet hankkinut käyttämäsi alkoholin edeltävän vuoden aikana? (n=77)

Yläkouluissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa alaikäiset olivat useimmiten saaneet tai hankkineet päihtensä omasta lähipiiristä, joko omilta kavereilta tai perheenjäseniltä. Huomioitavaa kuitenkin on, että nikotiinituotteita oli hieman alkoholituotteita harvemmin saatu omalta perheeltä, joko sisaruksilta tai vanhemmilta. Tämä oli nähtävissä sekä yläkoululaisten että ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien vastauksissa. Huomioitavaa on, että haastatteluissa jotkut nuoret olivat sitä mieltä, että nikotiinituotteet mielletään eri tavalla haitallisiksi terveydelle kuin alkoholi, joten omat läheiset eivät välttämättä niin helposti välitä alaikäiselle nikotiinia kuin alkoholia. Läheiset eivät siis halua edistää nikotiinituotteiden käyttöä, mutta koska alkoholia ei koeta niin pahaksi, sitä voidaan antaa tai hankkia myös omalle lapselle tai sisarukselle. Osaltaan tulos voisi johtua myös tutkimuksissa havaitusta ilmiöstä, jossa alkoholia välitetään omille lapsille tai nuoremmille sisaruksilla, jotta voidaan kontrolloida mitä ja millaisia määriä nuori juo (ks. esim. Jones ym. 2012).

Väittämät – samaa vai eri mieltä?

Kyselyssä esitettiin väittämiä eri aiheista, kuten alkoholin ja nikotiinituotteiden hankkimisen helppoudesta alaikäisenä sekä välittämisen hyväksyttävyydestä. Väittämät esitettiin erikseen nikotiinituotteiden ja alkoholin osalta. Jokaiseen väittämään pystyi vastaamaan asteikolla 1–5 tai ”en osaa sanoa”, mahdollista oli myös jättää vastaus kokonaan tyhjäksi. Tuloksissa on esitetty myös ”en osaa sanoa”-vastauksien määrä, koska haluttiin myös selvittää, kuinka monella nuorella ei ole joko tietoa tai mieliä pidettä esitetystä väitteestä.

Yläkoulujen kyselyn osalta tulokset esitetään tässä verraten eri luokkalaisten vastauksia keskenään. Väittämien vastauksia tarkasteltiin myös luokka-asteiden ja sukupuolten välillä, mutta sukupuolten välillä ei ollut juurikaan eroja vastauksissa. Niinpä tuloksia käsiteltiin tässä vain eri luokka-asteiden vastauksia verraten. Yläkoululaisten joukossa päihteiden käyttö oli niin harvinaista, että tuloksia ei tarkasteltu suhteessa vastaajan omaan päihteiden käyttöön.

Ammatillisten oppilaitosten kyselyn tulokset puolestaan esitetään verraten alaikäisten ja täysi-ikäisten opiskelijoiden vastauksia keskenään. Tekstissä nostetaan esiin myös mahdolliset erot sukupuolten välillä, mutta taulukkoja näistä ei esitetä. Erot on nostettu esiin vain, jos niitä oli kyseisen väittämän kohdalla. Joidenkin väittämien kohdalla on myös tarkasteltu vastaajan omaa päihteiden käyttöä suhteessa vastauksiin.

Nikotiinituotteiden ja alkoholin hankkimisen helppous

Kyselyissä pyydettiin vastauksia siihen, kuinka helppona vastaajat näkevät alaikäisten nikotiinituotteiden tai alkoholin hankkimisen omalla kotipaikkakunnallaan. Nikotiinituotteiden kohdalla kysymys jaettiin erikseen tupakan ja nuuskan suhteen, koska näiden hankkiminen on luonteeltaan erilaista.

Monen yläkoululaisen mielestä nikotiinituotteiden ja alkoholin hankkiminen alaikäisenä on heidän kotipaikkakunnallaan helppoa. Varsin harva vastaaja oli sitä mieltä, että päihteiden hankkiminen alaikäi-

senä ei olisi helppoa. Tupakan osalta vain noin 12 prosenttia vastaajista oli eri mieltä väittämän kanssa (taulukko 1), ja nuuskan kohdalla noin 13 prosenttia (taulukko 2). Alkoholin osalta puolestaan noin 18 prosenttia oli eri mieltä väittämän kanssa (taulukko 3).

Taulukko 1. YLK: Alaikäisen on helppo hankkia tupakkaa kotipaikkakunnallani.

	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
Täysin eri mieltä	7 %	5 %	6 %	6 %
Osittain eri mieltä	7 %	9 %	3 %	6 %
Ei samaa eikä eri mieltä	4 %	12 %	10 %	8 %
Osittain samaa mieltä	25 %	31 %	40 %	32 %
Täysin samaa mieltä	8 %	14 %	19 %	13 %
En osaa sanoa	48 %	29 %	23 %	34 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Vastaajia	n= 83	n= 65	n=70	n=218

Taulukko 2. YLK: Alaikäisen on helppo hankkia nuuskaa kotipaikkakunnallani.

	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
Täysin eri mieltä	10 %	8 %	3 %	7 %
Osittain eri mieltä	5 %	11 %	4 %	6 %
Ei samaa eikä eri mieltä	5 %	11 %	4 %	6 %
Osittain samaa mieltä	23 %	28 %	37 %	29 %
Täysin samaa mieltä	8 %	16 %	26 %	16 %
En osaa sanoa	50 %	30 %	26 %	36 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Vastaajia	n=84	n=64	n=70	n=218

Taulukko 3. YLK: Alaikäisen on helppo hankkia alkoholia kotipaikkakunnallani.

	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
Täysin eri mieltä	15 %	10 %	3 %	10 %
Osittain eri mieltä	7 %	9 %	10 %	8 %
Ei samaa eikä eri mieltä	7 %	5 %	3 %	5 %
Osittain samaa mieltä	16 %	20 %	35 %	24 %
Täysin samaa mieltä	14 %	29 %	32 %	24 %
En osaa sanoa	41 %	27 %	18 %	29 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Vastaajia	n=73	n=59	n=63	n=195

Huomattavaa on, että verrattaessa eri luokka-asteiden vastaajien vastauksia keskenään, huomataan, että 9.-luokkalaiset olivat useammin sitä mieltä, että päihteiden hankkiminen on helppoa. 7.- ja 8.-luokkalaiset vastasivat hankkimisen helppoutta koskeviin väittämiin usein vaihtoehdon ”en osaa sanoa”, ja erityisen usein näin vastasivat 7.-luokkalaiset. Oletettavaa on, että heidän ikäisillään ei vielä ole päihteiden välittämisestä kokemuksia omakohtaisesti tai tuttavapiirinkään kautta, näin ollen heillä ei myöskään ollut väittämästä mielipidettä.

Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien vastauksia yhteisesti tarkasteltuna vaikutti siltä, että opiskelijat ajattelivat sekä nikotiinituotteiden että alkoholin hankkimisen alaikäisenä olevan helppoa. Alaikäisistä vastaajista 60 prosenttia oli osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että tupakan hankkiminen on helppoa (taulukko 4) ja 65 prosenttia ajatteli samoin nuuskan hankkimisen osalta (taulukko 5). Täysi-ikäisillä prosentit olivat hieman pienemmät, 51 prosenttia ja 61 prosenttia. Alkoholin hankkimisen suhteen alaikäiset näkivät hankkimisen helppona hieman täysi-ikäisiä useammin, sillä 72 prosenttia alaikäisistä oli samaa mieltä siitä, että alkoholin hankkiminen on helppoa, ja täysi-ikäisistä samoin vastasi 61 prosenttia (taulukko 6).

Taulukko 4. AOL: Alaikäisen on helppo hankkia tupakkaa kotipaikkakunnallani.

	Alaikäinen	Täysi-ikäinen	Yhteensä
Täysin eri mieltä	6 %	3 %	5 %
Osittain eri mieltä	4 %	1 %	3 %
Ei samaa eikä eri mieltä	11 %	1 %	7 %
Osittain samaa mieltä	20 %	24 %	22 %
Täysin samaa mieltä	45 %	37 %	41 %
En osaa sanoa	15 %	34 %	22 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %
Vastauksia	n= 110	n=74	n=184

Taulukko 5. AOL: Alaikäisen on helppo hankkia nuuskaa kotipaikkakunnallani.

	Alaikäinen	Täysi-ikäinen	Yhteensä
Täysin eri mieltä	4 %	7 %	4 %
Osittain eri mieltä	12 %	3 %	5 %
Ei samaa eikä eri mieltä	15 %	24 %	8 %
Osittain samaa mieltä	15 %	24 %	19 %
Täysin samaa mieltä	45 %	27 %	38 %
En osaa sanoa	19 %	38 %	27 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %
Vastauksia	n=110	n=74	n=184

Taulukko 6. AOL: Alaikäisen on helppo hankkia alkoholia kotipaikkakunnallani.

	Alaikäinen	Täysi-ikäinen	Yhteensä
Täysin eri mieltä	2 %	3 %	2 %
Osittain eri mieltä	8 %	3 %	6 %
Ei samaa eikä eri mieltä	13 %	2 %	8 %
Osittain samaa mieltä	23 %	27 %	24 %
Täysin samaa mieltä	39 %	34 %	37 %
En osaa sanoa	15 %	32 %	22 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %
Vastauksia	n=100	n=68	n=168

Alaikäiset tytöt olivat hieman alaikäisiä poikia useammin samaa mieltä siitä, että alaikäisen on helppo hankkia tupakkaa ja nuuskaa. Täysi-ikäisten kohdalla sukupuolten välillä ei ollut juurikaan eroja. Sekä alaikäiset että täysi-ikäiset tytöt ja naiset olivat hieman useammin sitä mieltä, että alaikäisen on helppo hankkia alkoholia. Tytöt ja naiset olivat siis ammatillisten oppilaitosten kyselyssä hieman useammin sitä mieltä, että päihteiden hankkiminen on helppoa, joskaan erot eivät olleet kovin suuria verrattuna poikiin ja miehiin.

Välittämisen hyväksyttävyys

Kyselyssä oli mukana väittämiä sekä nikotiinituotteista että alkoholituotteista ja niiden välittämisestä alaikäisille. Tarkoituksena oli kartoittaa sitä, kuinka hyväksyttävänä vastaajat pitivät sekä nikotiinituotteiden että alkoholin välittämistä alaikäisille. Ajatuksia hyväksyttävyydestä kysyttiin erikseen eri ikäisten alaikäisten luokissa, jotta nähtäisiin, eroavatko ajatukset hyväksyttävyydestä sen suhteen, minkä ikäiselle alaikäiselle päihteitä välitetään.

Kyselyyn vastanneet nuoret eivät yleisesti ottaen suhtautuneet kovinkaan hyväksyvästi päihteiden välittämiseen alaikäisille. Yläkoululaisten ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien ajatukset välittämisen hyväksyttävyydestä vaihtelivat sen mukaan, minkä ikäiselle henkilölle päihteitä välitetään. Hyväksyttävimpänä pidettiin vanhimmalle ikäluokalle eli 15–17-vuotiaille välittämistä ja vähiten hyväksyttävänä alle 12-vuotiaille välittämistä. Näin ajateltiin sekä nikotiinituotteiden että alkoholin osalta.

Yläkoululaisista nikotiinituotteiden välittämistä 15–17-vuotiaille ei kokenut hyväksyttävänä 69 pro-

senttia vastaajista (taulukko 7). Nikotiinituotteiden välittämiseen 12–14-vuotiaille suhtauduttiin vielä tätäkin negatiivisemmin, noin 82 prosenttia ei pitänyt välittämistä hyväksyttävänä (taulukko 8). Alle 12-vuotiaille välittämistä ei kokenut hyväksyttävänä juuri kukaan (taulukko 9). Alkoholin välittämisen suhteen mielipiteet jakautuivat hyvin samalla tavalla kuin nikotiinituotteiden suhteen (taulukot 10–12). Eri luokka-asteiden vastaajien välillä ei ollut merkittäviä eroja vastauksissa välittämisen hyväksyttävyydessä minkään väittämän osalta.

Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien ajatukset välittämisen hyväksyttävyydestä erosivat merkittävästi alaikäisten ja täysi-ikäisten välillä, erityisesti kysymyksessä, jossa kysyttiin välittämisen hyväksyttävyyttä 15–17-vuotiaille (taulukko 13). Alaikäisistä noin 37 prosenttia ja täysi-ikäisistä 72 prosenttia oli eri mieltä siitä, että nikotiinituotteiden välittäminen on hyväksyttävää 15–17-vuotiaille. Täysi-ikäiset suhtautuivat siis huomattavasti useammin negatiivisesti nikotiinituotteiden välittämiseen 15–17-vuotiaille. Alaikäisten ja täysi-ikäisten vastaukset lähenevät toisiaan väittämässä, jossa kysyttiin nikotiinituotteiden välittämisen hyväksyttävyyttä 12–14-vuotiaalle (taulukko 14). Sekä alaikäiset että täysi-ikäiset olivat useimmiten eri mieltä siitä, että tälle ikäluokalle välittäminen on hyväksyttävää – esimerkiksi nikotiinituotteiden osalta alaikäisistä 76 prosenttia ja täysi-ikäisistä 89 prosenttia oli eri mieltä väittämän kanssa. Alkoholin osalta prosentit olivat lähes yhtäläiset (taulukot 16–18).

Taulukko 7. YLK: Mielestäni on hyväksyttävää välittää nikotiinituotteita 15–17-vuotiaalle.

	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
Täysin eri mieltä	54 %	51 %	49 %	51 %
Osittain eri mieltä	17 %	14 %	23 %	18 %
Ei samaa eikä eri mieltä	6 %	9 %	9 %	8 %
Osittain samaa mieltä	9 %	15 %	7 %	10 %
Täysin samaa mieltä	6 %	2 %	3 %	4 %
En osaa sanoa	9 %	10 %	9 %	9 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Vastaajia	n=82	n=59	n=69	n=210

Taulukko 8. YLK: Mielestäni on hyväksyttävää välittää nikotiinituotteita 12–14-vuotiaalle.

	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
Täysin eri mieltä	83 %	77 %	85 %	82 %
Osittain eri mieltä	2 %	7 %	4 %	4 %
Ei samaa eikä eri mieltä	2 %	0 %	3 %	2 %
Osittain samaa mieltä	0 %	2 %	2 %	1 %
Täysin samaa mieltä	4 %	3 %	2 %	3 %
En osaa sanoa	8 %	11 %	4 %	8 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Vastaajia	n= 84	n=62	n=68	n=214

Taulukko 9. YLK: Mielestäni on hyväksyttävää välittää nikotiinituotteita alle 12-vuotiaalle.

	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
Täysin eri mieltä	89 %	84 %	89 %	88 %
Osittain eri mieltä	2 %	2 %	3 %	2 %
Ei samaa eikä eri mieltä	1 %	2 %	0 %	2 %
Osittain samaa mieltä	0 %	2 %	1 %	1 %
Täysin samaa mieltä	5 %	3 %	0 %	3 %
En osaa sanoa	3 %	8 %	7 %	6 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Vastaajia	n=84	n=62	n=70	n=216

Taulukko 10. YLK: Mielestäni on hyväksyttävää välittää alkoholia 15–17-vuotiaalle.

	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
Täysin eri mieltä	49 %	47 %	48 %	48 %
Osittain eri mieltä	18 %	13 %	11 %	14 %
Ei samaa eikä eri mieltä	12 %	10 %	14 %	12 %
Osittain samaa mieltä	8 %	15 %	13 %	12 %
Täysin samaa mieltä	1 %	3 %	8 %	4 %
En osaa sanoa	11 %	13 %	6 %	10 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Vastaajia	n=73	n=62	n=63	n=198

Taulukko 11. YLK: Mielestäni on hyväksyttävää välittää alkoholia 12–14-vuotiaalle.

	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
Täysin eri mieltä	82 %	74 %	78 %	78 %
Osittain eri mieltä	4 %	3 %	8 %	5 %
Ei samaa eikä eri mieltä	3 %	8 %	5 %	5 %
Osittain samaa mieltä	0 %	3 %	0 %	1 %
Täysin samaa mieltä	4 %	2 %	3 %	3 %
En osaa sanoa	7 %	10 %	6 %	8 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Vastaajia	n=72	n=61	n=63	n=196

Taulukko 12. YLK: Mielestäni on hyväksyttävää välittää alkoholia alle 12-vuotiaalle.

	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
Täysin eri mieltä	89 %	84 %	89 %	87 %
Osittain eri mieltä	1 %	0 %	3 %	2 %
Ei samaa eikä eri mieltä	0 %	0 %	0 %	0 %
Osittain samaa mieltä	0 %	2 %	2 %	1 %
Täysin samaa mieltä	4 %	3 %	2 %	3 %
En osaa sanoa	6 %	12 %	5 %	7 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Vastaajia	n=72	n=61	n=63	n=196

Taulukko 13. AOL: Mielestäni on hyväksyttävää välittää nikotiinituotteita 15–17-vuotiaalle.

	Alaikäinen	Täysi-ikäinen	Yhteensä
Täysin eri mieltä	26 %	62 %	40 %
Osittain eri mieltä	11 %	10 %	10 %
Ei samaa eikä eri mieltä	22 %	11 %	18 %
Osittain samaa mieltä	13 %	10 %	12 %
Täysin samaa mieltä	14 %	1 %	9 %
En osaa sanoa	15 %	7 %	12 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %
Vastauksia	n=109	n=73	n=182

Taulukko 14. AOL: Mielestäni on hyväksyttävää välittää nikotiinituotteita 12–14-vuotiaalle.

	Alaikäinen	Täysi-ikäinen	Yhteensä
Täysin eri mieltä	66 %	89 %	76 %
Osittain eri mieltä	2 %	7 %	4 %
Ei samaa eikä eri mieltä	2 %	0 %	2 %
Osittain samaa mieltä	0 %	2 %	1 %
Täysin samaa mieltä	4 %	3 %	3 %
En osaa sanoa	8 %	11 %	8 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %
Vastauksia	n= 110	n=74	n=184

Taulukko 15. AOL: Mielestäni on hyväksyttävää välittää nikotiinituotteita alle 12-vuotiaalle.

	Alaikäinen	Täysi-ikäinen	Yhteensä
Täysin eri mieltä	83 %	89 %	85 %
Osittain eri mieltä	3 %	0 %	2 %
Ei samaa eikä eri mieltä	3 %	3 %	3 %
Osittain samaa mieltä	1 %	0 %	1 %
Täysin samaa mieltä	5 %	5 %	5 %
En osaa sanoa	6 %	3 %	5 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %
Vastauksia	n=109	n=73	n=182

Taulukko 16. AOL: Mielestäni on hyväksyttävää välittää alkoholia 15–17-vuotiaalle.

	Alaikäinen	Täysi-ikäinen	Yhteensä
Täysin eri mieltä	23 %	60 %	38 %
Osittain eri mieltä	8 %	9 %	8 %
Ei samaa eikä eri mieltä	22 %	9 %	17 %
Osittain samaa mieltä	11 %	16 %	13 %
Täysin samaa mieltä	22 %	4 %	15 %
En osaa sanoa	15 %	2 %	10 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %
Vastauksia	n=101	n=68	n=169

Taulukko 17. AOL: Mielestäni on hyväksyttävää välittää alkoholia 12–14-vuotiaalle.

	Alaikäinen	Täysi-ikäinen	Yhteensä
Täysin eri mieltä	67 %	85 %	74 %
Osittain eri mieltä	7 %	3 %	5 %
Ei samaa eikä eri mieltä	9 %	3 %	7 %
Osittain samaa mieltä	3 %	2 %	2 %
Täysin samaa mieltä	6 %	6 %	6 %
En osaa sanoa	8 %	2 %	5 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %
Vastauksia	n=99	n=68	n=167

Taulukko 18. AOL: Mielestäni on hyväksyttävää välittää alkoholia alle 12-vuotiaille.

	Alaikäinen	Täysi-ikäinen	Yhteensä
Täysin eri mieltä	80 %	88 %	83 %
Osittain eri mieltä	1 %	0 %	1 %
Ei samaa eikä eri mieltä	7 %	3 %	5 %
Osittain samaa mieltä	1 %	3 %	2 %
Täysin samaa mieltä	5 %	5 %	5 %
En osaa sanoa	6 %	2 %	4 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %
Vastauksia	n=99	n=67	n=166

Sen sijaan ajatukset välittämisen hyväksyttävyydestä olivat samankaltaisia alaikäisten ja täysi-ikäisten kesken, kun tarkasteltiin välittämisen hyväksyttävyyttä alle 12-vuotiaille – kumpikaan ryhmä ei hyväksynyt välittämistä tämän ikäisille. Näin ajateltiin sekä nikotiinituotteiden että alkoholin välittämisen osalta. Nikotiinituotteiden osalta alaikäisistä ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista 83 prosenttia ja täysi-ikäisistä 89 prosenttia oli täysin eri mieltä siitä, että välittäminen alle 12-vuotiaille on hyväksyttävää (taulukko 15). Lukemat olivat lähes samat alkoholin osalta (taulukko 18).

Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien osalta tarkasteltiin vastauksia myös suhteessa vastaajan omaan nikotiinituotteiden käyttöön. Tässä tarkastelussa huomattiin, että nikotiinituotteita itse satunnaisesti tai päivittäin käyttävät olivat useammin samaa mieltä siitä, että nikotiinituotteiden välittäminen 15–17-vuotiaille on hyväksyttävää. Ei koskaan nikotiinituotteita käyttäneistä vain noin 10 prosenttia oli samaa mieltä siitä, että nikotiinituotteiden välittäminen 15–17-vuotiaille on hyväksyttävää, kun taas nikotiinituotteita itse päivittäin käyttävistä samaa mieltä oli 40 prosenttia. Muissa väittämässä välittämisen ikärajojen osalta ei ollut näin suuria eroja nikotiinin käyttäjien ja niiden välillä, jotka eivät tuotteita itse käytä.

Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevilla oli sukupuolten välillä jonkin verran eroja hyväksyttävyyttä koskevien väittämien vastauksissa. Täysi-ikäiset naiset olivat hieman miehiä useammin sitä mieltä, että ei ole hyväksyttävää välittää nikotiinituotteita 15–17-vuotiaille alaikäisille (70 % naisista ja 54 % miehistä). Alaikäisten vastaajien kohdalla sen sijaan vastauksissa ei ollut juurikaan eroja sukupuolten välillä. Sekä alaikäiset tytöt että täysi-ikäiset naiset olivat hieman useammin eri mieltä siitä, että välittäminen 12–14-vuotiaille olisi hyväksyttävää sekä siitä, että alle 12-vuotiaille välittäminen olisi hyväksyttävää.

syttävää. Voidaan siis todeta, että tytöt ja naiset suhtautuivat tässä kyselyssä poikia ja miehiä harvemmin hyväksyvästi nikotiinituotteiden välittämiseen alaikäisille. Tämä ero näkyi erityisesti välittämässä 15–17-vuotiaille, muissa vaihtoehdoissa vastaukset olivat lähempänä toisiaan.

Alkoholin välittämisen osalta tulokset olivat niin ikään saman suuntaisia, täysi-ikäiset naiset olivat hieman täysi-ikäisiä miehiä useammin eri mieltä siitä, että alkoholia on hyväksyttävää välittää 15–17-vuotiaille (naiset 70 % ja miehet 48 %). Eroja oli myös 12–14-vuotialle välittämistä koskevassa väittämässä, jossa naisista 90 prosenttia ja miehistä 78 prosenttia oli eri mieltä väittämän kanssa. Alle 12-vuotiaita koskevassa väittämässä ei eroja sukupuolten välillä löytynyt, vaan vastaajat olivat varsin yksimielisiä siitä, että välittäminen näin nuorille ei ole hyväksyttävää.

Kyselyjen tulosten perusteella vaikuttaisi siis siltä, että päihteiden välittämistä alaikäisille ei useinkaan pidetä hyväksyttävänä. Vastauksissa ei juurikaan ollut eroja sen suhteen, oliko kyse nikotiinituotteiden vai alkoholin välittämisestä. Ammatillisten oppilaitosten vastaajissa näkyi tässä kyselyssä eroja sukupuolten välillä, naiset ja tytöt suhtautuivat joidenkin väittämien kohdalla kriittisemmin päihteiden välittämiseen alaikäisille kuin miehet ja pojat. Samoja eroja sukupuolten välillä ei kuitenkaan näkynyt yläkoululaisten vastauksissa.

Välittämisen laittomuus ja rangaistavuus

Kyselyissä kartoitettiin myös nuorten ajatuksia päihteiden välittämisen laittomuudesta ja rangaistavuudesta. Ajatuksia ja tietoutta selvitettiin väittämien avulla erikseen tupakan, nuuskan ja alkoholin osalta. Näiden väittämien avulla haluttiin selvittää, kuinka hyvin nuoret ovat tietoisia päihteiden välittämisen laittomuuteen liittyvistä asioista, ja tunnistaa mahdolliset puutteet tiedoissa.

Tupakan ja nuuskan laittomuutta tarkastelevissa väittämässä oli nähtävissä, että yläkoululaiset tiesivät hieman useammin tupakan välittämisen olevan laitonta kuin nuuskan välittämisen. Tupakan välittämisen laittomuudesta oli samaa mieltä 87 prosenttia vastaajista (taulukko 19) ja nuuskan välittämisen laittomuudesta 73 prosenttia vastaajista (taulukko 20). Nuuskan kohdalla hieman tupakkaa useammin vastaajat eivät osanneet sanoa, onko välittäminen laitonta. Eri luokka-asteiden vastaajien välillä ei tässä kysymyksessä ollut eroja.

Yläkoululaisilla vastaukset alkoholin välittämisen laittomuuden osalta olivat hyvin samanlaisia kuin nikotiinituotteiden kohdalla. 83 prosenttia vastaajista oli samaa mieltä siitä, että alkoholin välittäminen alaikäiselle on laitonta (taulukko 23). Kysyttäessä voidaanko alkoholia alaikäiselle välittäneelle määrätä sakkorangaistus, oli suurin osa vastaajista tietoisia siitä, että välittäminen on rangaistavaa (taulukko 24). Merkittävä osa vastaajista ei kuitenkaan osannut kysymykseen vastata, sillä noin 24 prosenttia vastaajista valitsi vastausvaihtoehdoksi ”en osaa sanoa”. Luokka-asteiden välillä ei ollut vastauksissa suuria eroja, joskin 9.-luokkalaiset olivat hieman useammin tietoisia sakkorangaistuksen mahdollisuudesta.

Myös ammatillisten oppilaitosten opiskelijat tiesivät varsin hyvin, että tupakan ja alkoholin välittäminen alaikäiselle on laitonta (taulukot 21 ja 25). Hieman tätä vähemmän tiedettiin, että nuuskan myyminen

ja antaminen on Suomessa laitonta (taulukko 22) tai että alkoholin välittämisestä alaikäiselle voidaan määrätä sakkorangaistus (taulukko 26). Toki suurin osa vastaajista oli tietoinen laittomuudesta ja rangaistavuudesta, mutta jonkin verran oli myös tietämättömyyttä tai epävarmuutta asiasta. Täysi-ikäiset olivat hieman alaikäisiä useammin tietoisia erityisesti alkoholin ja tupakan välittämisen laittomuudesta. Täysi-ikäisistä 87 prosenttia oli samaa mieltä siitä, että tupakan välittäminen alaikäisille on laitonta, kun vastaavasti alaikäisistä näin vastasi 74 prosenttia. Alkoholin välittämisen kohdalla täysi-ikäisistä 88 prosenttia ja alaikäisistä 70 prosenttia oli samaa mieltä toiminnan laittomuudesta. Nuuskan suhteen erot täysi-ikäisten ja alaikäisten välillä olivat hieman pienempiä (56 % ja 64 %).

Taulukko 19. YLK: Tupakan välittäminen alaikäiselle on laitonta.

	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
Täysin eri mieltä	4 %	3 %	4 %	4 %
Osittain eri mieltä	1 %	0 %	1 %	1 %
Ei samaa eikä eri mieltä	2 %	0 %	3 %	2 %
Osittain samaa mieltä	6 %	5 %	10 %	7 %
Täysin samaa mieltä	80 %	83 %	79 %	80 %
En osaa sanoa	7 %	10 %	3 %	7 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Vastaajia	n=84	n=63	n=70	n=217

Taulukko 20. YLK: Nuuskan myyminen ja antaminen on Suomessa laitonta.

	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
Täysin eri mieltä	4 %	3 %	6 %	4 %
Osittain eri mieltä	5 %	6 %	0 %	4 %
Ei samaa eikä eri mieltä	7 %	2 %	6 %	5 %
Osittain samaa mieltä	13 %	14 %	13 %	13 %
Täysin samaa mieltä	59 %	63 %	57 %	60 %
En osaa sanoa	12 %	13 %	19 %	14 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Vastaajia	n=83	n=64	n=70	n=217

Taulukko 21. AOL: Tupakan välittäminen alaikäiselle on laitonta.

	Alaikäinen	Täysi-ikäinen	Yhteensä
Täysin eri mieltä	8 %	3 %	6 %
Osittain eri mieltä	6 %	1 %	4 %
Ei samaa eikä eri mieltä	6 %	1 %	4 %
Osittain samaa mieltä	5 %	1 %	3 %
Täysin samaa mieltä	69 %	86 %	76 %
En osaa sanoa	7 %	7 %	7 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %
Vastauksia	n=108	n=73	n=181

Taulukko 22. AOL: Nuuskan myyminen ja antaminen on Suomessa laitonta.

	Alaikäinen	Täysi-ikäinen	Yhteensä
Täysin eri mieltä	9 %	10 %	9 %
Osittain eri mieltä	10 %	1 %	7 %
Ei samaa eikä eri mieltä	14 %	6 %	11 %
Osittain samaa mieltä	8 %	8 %	8 %
Täysin samaa mieltä	48 %	56 %	51 %
En osaa sanoa	11 %	19 %	14 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %
Vastauksia	n=109	n=72	n=181

Taulukko 23. YLK: Alkoholin välittäminen alaikäiselle on laitonta.

	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
Täysin eri mieltä	3 %	3 %	2 %	3 %
Osittain eri mieltä	0 %	2 %	0 %	1 %
Ei samaa eikä eri mieltä	1 %	7 %	3 %	4 %
Osittain samaa mieltä	11 %	12 %	16 %	13 %
Täysin samaa mieltä	74 %	62 %	71 %	70 %
En osaa sanoa	11 %	15 %	8 %	11 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Vastaajia	n=73	n=61	n=63	n=197

Taulukko 24. YLK: Alkoholin välittämisestä alaikäiselle voidaan määrätä sakkorangaistus.

	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
Täysin eri mieltä	1 %	7 %	2 %	3 %
Osittain eri mieltä	1 %	0 %	2 %	1 %
Ei samaa eikä eri mieltä	1 %	5 %	5 %	4 %
Osittain samaa mieltä	11 %	13 %	21 %	15 %
Täysin samaa mieltä	58 %	48 %	54 %	54 %
En osaa sanoa	27 %	27 %	18 %	24 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Vastaajia	n=71	n=60	n=63	n=194

Taulukko 25. AOL: Alkoholin välittäminen alaikäiselle on laitonta.

	Alaikäinen	Täysi-ikäinen	Yhteensä
Täysin eri mieltä	7 %	2 %	5 %
Osittain eri mieltä	3 %	2 %	2 %
Ei samaa eikä eri mieltä	14 %	2 %	9 %
Osittain samaa mieltä	9 %	8 %	8 %
Täysin samaa mieltä	61 %	84 %	70 %
En osaa sanoa	6 %	5 %	5 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %
Vastauksia	n=100	n=67	n=167

Taulukko 26. AOL: Alkoholin välittämisestä alaikäiselle voidaan määrätä sakkorangaistus.

	Alaikäinen	Täysi-ikäinen	Yhteensä
Täysin eri mieltä	8 %	3 %	6 %
Osittain eri mieltä	1 %	2 %	1 %
Ei samaa eikä eri mieltä	13 %	3 %	9 %
Osittain samaa mieltä	15 %	13 %	14 %
Täysin samaa mieltä	51 %	71 %	59 %
En osaa sanoa	12 %	9 %	11 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %
Vastauksia	n=100	n=68	n=168

Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien osalta tarkasteltaessa eroja sukupuolten välillä alaikäisissä ja täysi-ikäisissä havaittiin, että alaikäiset tytöt olivat hieman alaikäisiä poikia useammin täysin samaa mieltä siitä, että tupakan välittäminen alaikäisille on laitonta. Nuuskan tai alkoholin välittämisen laittomuuden kohdalla ei ollut juurikaan eroja sukupuolten välillä. Alkoholin rangaistavuuden kohdalla sekä alaikäiset että täysi-ikäiset tytöt ja naiset olivat hieman useammin täysin samaa mieltä väittämän kanssa kuin pojat ja miehet. Erot sukupuolten välillä laittomuutta koskevissa väittämässä eivät kuitenkaan olleet suuria.

Välittäminen loppumaan

Kyselyissä tiedusteltiin myös, kuinka tärkeänä vastaajat kokevat sen, että päihteiden välittäminen alaikäisille saataisiin loppumaan. Tätäkin kysyttiin erikseen nikotiinin ja alkoholin osalta. Kokonaisuutena tarkastellen varsin moni ilmoitti pitävänsä tärkeänä, että välittäminen alaikäisille saataisiin loppumaan.

Yläkoululaisista noin 80 prosenttia piti tärkeänä, että nikotiinituotteiden välittäminen alaikäisille saadaan loppumaan. Alkoholin kohdalla vastaajista ajatteli näin noin 74 prosenttia. Luokka-asteiden välillä oli jonkin verran eroja vastauksissa, nuorimmat vastaajat kokivat hieman muita useammin tärkeänä alaikäisille välittämisen loppumisen. Esimerkiksi alkoholin välittämisen loppumisesta piti tärkeänä noin 82 prosenttia 7.-luokkalaisista, mutta vain noin 60 prosenttia 9.-luokkalaisista ajatteli samoin.

Taulukko 28. YLK: Pidän tärkeänä, että nikotiinituotteiden välittäminen alaikäisille saadaan loppumaan.

	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
Täysin eri mieltä	2 %	6 %	6 %	5 %
Osittain eri mieltä	1 %	2 %	4 %	2 %
Ei samaa eikä eri mieltä	2 %	5 %	9 %	5 %
Osittain samaa mieltä	11 %	19 %	21 %	17 %
Täysin samaa mieltä	74 %	60 %	51 %	63 %
En osaa sanoa	9 %	8 %	9 %	9 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Vastaajia	n=85	n=63	n=70	n=218

Taulukko 29. YLK: Pidän tärkeänä, että alkoholin välittäminen alaikäisille saadaan loppumaan.

	7. luokka	8. luokka	9. luokka	Yhteensä
Täysin eri mieltä	4 %	5 %	3 %	4 %
Osittain eri mieltä	1 %	3 %	6 %	4 %
Ei samaa eikä eri mieltä	6 %	8 %	19 %	11 %
Osittain samaa mieltä	12 %	12 %	14 %	13 %
Täysin samaa mieltä	70 %	66 %	46 %	61 %
En osaa sanoa	7 %	7 %	11 %	8 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %	100 %
Vastaajia	n=73	n=61	n=63	n=197

Myös moni ammatillisessa oppilaitoksessa opiskeleva koki tärkeäksi sen, että alaikäisille päihteiden välittäminen saataisiin loppumaan. Kaikkia vastaajia yhdessä tarkasteltuna reilusti yli puolet opiskelijoista oli samaa mieltä siitä, että nikotiinituotteiden välittäminen alaikäisille tulisi saada loppumaan (57 %) ja että alkoholin välittäminen alaikäisillä pitäisi saada loppumaan (57 %). Toisaalta varsin merkittävä osa vastaajista suhtautui aiheeseen myös neutraalisti tai ei osannut kertoa mielipidettään.

Näiden väittämien vastauksissa oli ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevissa melko suuria eroja sen suhteen, oliko vastaaja itse täysi-ikäinen vai alaikäinen. Täysi-ikäiset olivat useammin sitä mieltä, että alaikäisille välittäminen tulisi saada loppumaan. Täysi-ikäisistä yli 80 prosenttia oli sitä mieltä, että nikotiinituotteiden ja alkoholin välittäminen pitäisi saada loppumaan, kun taas alaikäisistä samoin ajatteli vain hieman yli 40 prosenttia. Eroja oli myös etenkin täysi-ikäisten naisten ja miesten välillä, sillä alkoholin välittämisen osalta naiset olivat miehiä useammin sitä mieltä, että välittäminen pitäisi saada loppumaan (76 % naiset ja 44 % miehet). Eroja oli myös nikotiinin välittämisen osalta täysi-ikäisissä, noin 81 prosenttia naisista piti välittämisen loppumista tärkeänä, kun taas miehistä näin ajatteli vain 48 prosenttia. Alaikäisissä vastaajissa vastaavia eroja sukupuolten välillä ei löytynyt.

Taulukko 30. AOL: Pidän tärkeänä, että nikotiinituotteiden välittäminen alaikäisille saadaan loppumaan.

	Alaikäinen	Täysi-ikäinen	Yhteensä
Täysin eri mieltä	12 %	1 %	8 %
Osittain eri mieltä	7 %	3 %	5 %
Ei samaa eikä eri mieltä	23 %	7 %	17 %
Osittain samaa mieltä	7 %	14 %	9 %
Täysin samaa mieltä	35 %	68 %	48 %
En osaa sanoa	17 %	7 %	13 %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %
Vastauksia	n=108	n=72	n=180

Taulukko 31. AOL: Pidän tärkeänä, että alkoholin välittäminen alaikäisille saadaan loppumaan.

	Alaikäinen	Täysi-ikäinen	Yhteensä
Täysin eri mieltä	12 %	6 %	10 %
Osittain eri mieltä	4 %	4 %	4 %
Ei samaa eikä eri mieltä	30 %	7 %	21 %
Osittain samaa mieltä	10 %	15 %	12 %
Täysin samaa mieltä	32 %	63 %	45 %
En osaa sanoa	12 %	4 %	9 %
myö	100 %	100 %	100 %
Vastauksia	n=100	n=68	n=168

Nuoret kokivat siis usein tärkeänä sen, että nikotiinituotteiden tai alkoholin välittäminen alaikäisille saataisiin loppumaan. Useimmiten päihteiden välittämisen lopettamista alaikäisille piti tärkeänä nuorimmat yläkoululaiset, ja toisaalta erityisesti täysi-ikäiset ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat. Näyttäytyi siis siltä, että päihteiden välittämisen lopettamisen kannalla ovat eniten ne nuoret, jotka eivät useimmiten itse vielä ole välittämisen kohderyhmää. Tilanne on sama täysi-ikäisillä, jotka eivät enää itse ole välittämisen kohderyhmää, vaan enemmänkin niitä, jotka voisivat ikänsä puolesta välittämistä itse tehdä.

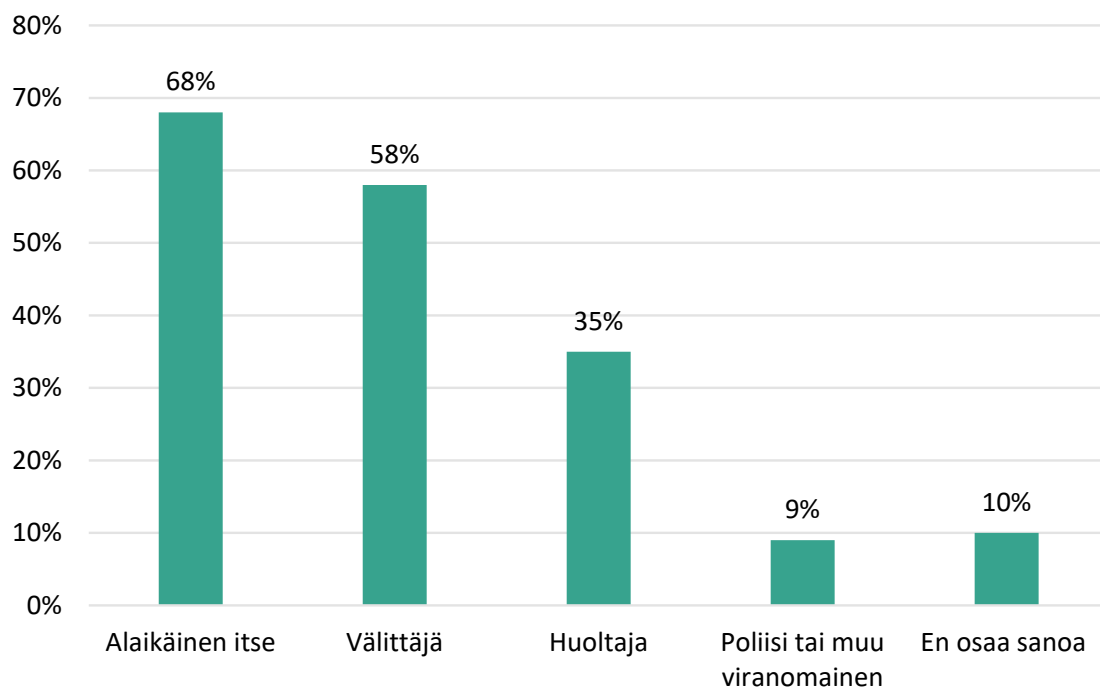
Vastuu alaikäisen päihteiden käytöstä

Vastuuseen liittyvät kysymykset nousivat esiin haastatteluissa, joten niitä haluttiin ottaa mukaan myös kyselyyn. Vastaaajilta kysyttiin, kuka on heidän mielestään vastuussa päihteiden käytöstä aiheutuvista haitoista käyttäjän ollessa alaikäinen. Kysymys esitettiin erikseen nikotiinituotteiden ja alkoholin käytön osalta. Kysymykseen sai valita niin monta vastausvaihtoehtoa kuin halusi. Lisäksi vastaajien oli mahdollista perustella vastauksiaan vapaasti avokysymyksissä, joiden tulokset esitetään jäljempänä erikseen.

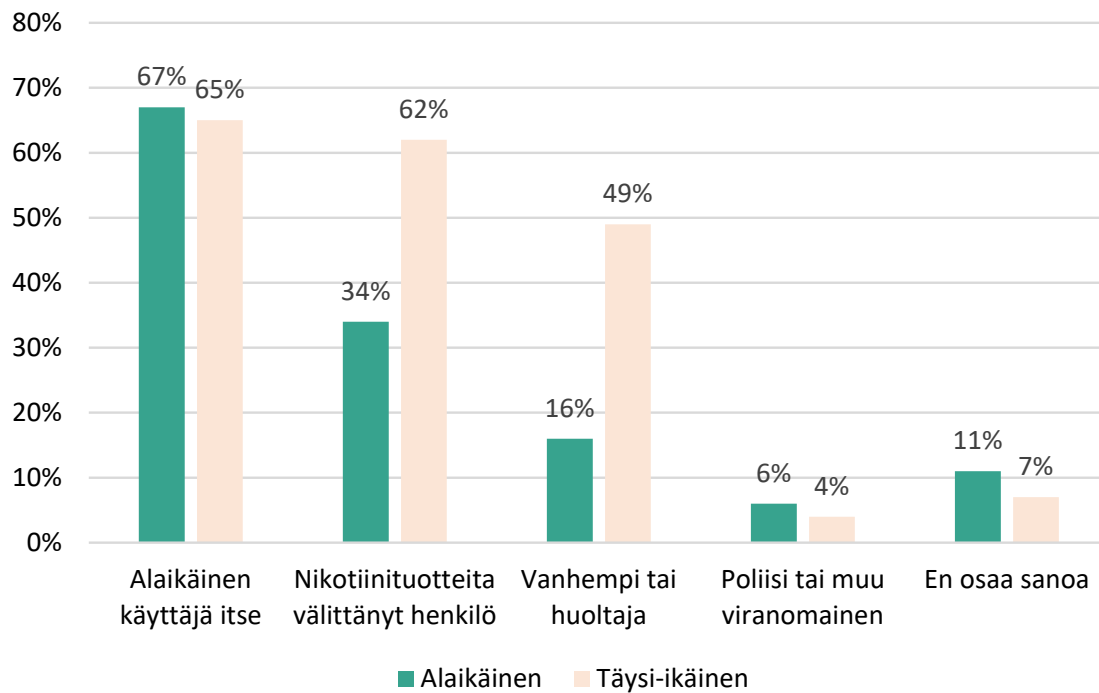
Nikotiinituotteiden osalta kysyttiin vastuuta nimenomaan nikotiinituotteiden käytön aiheuttamia terveyshaittoja koskien, koska nikotiinin kohdalla haitat liittyvät pääasiassa terveydellisiin seikkoihin – tämä tuli ilmi myös nuorille tehdyissä haastatteluissa. Nikotiinituotteiden terveyshaittojen vastuuta pohdittaessa vastuun nähtiin olevan erityisesti käyttäjällä itsellään, mutta myös tuotteita välittäneellä

henkilöllä. Yläkoululaisista 68 prosenttia näki vastuun olevan käyttäjällä itsellään, ja 58 prosenttia näki vastuun olevan nikotiinituotteita välittäneellä henkilöllä (kuvio 9). Vastuuta nähtiin melko usein olevan myös alaikäisen vanhemmilla tai huoltajilla (35 %). Eri luokkalaisten vastauksissa ei ollut juurikaan eroja tämän kysymyksen osalta

Kuvio 9. YLK: Kuka on vastuussa nikotiinituotteiden aiheuttamista terveyshaitoista käyttäjän ollessa alaikäinen? (n=392)

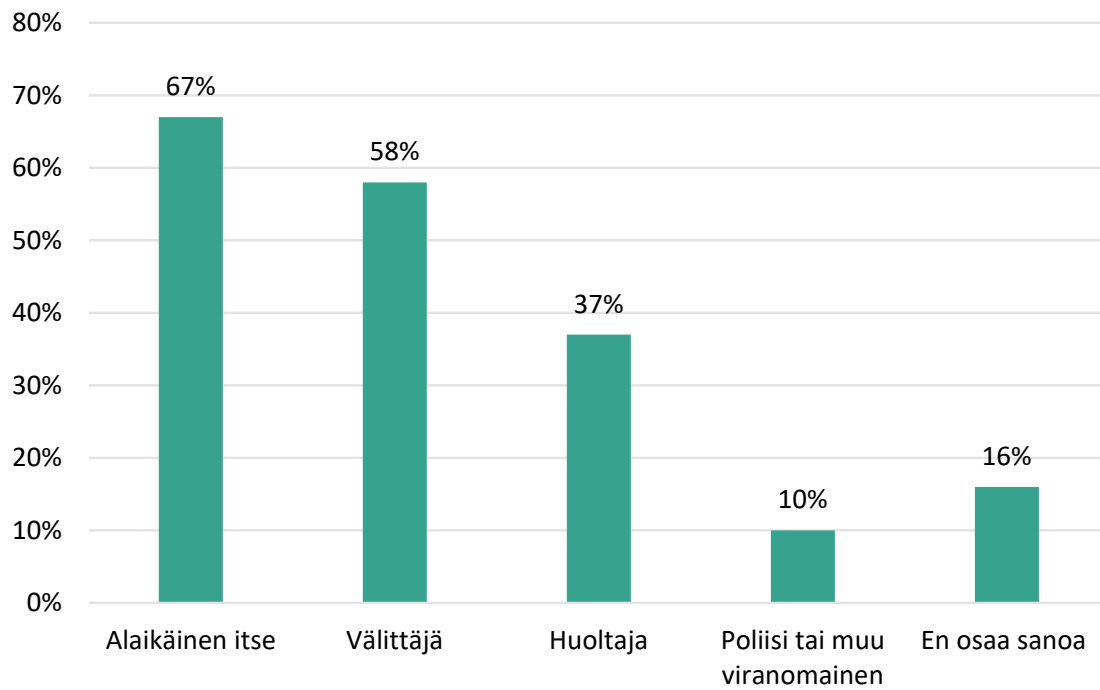
Kuvio 10. AOL: Kuka on vastuussa nikotiinituotteiden aiheuttamista terveyshaitoista käyttäjän ollessa alaikäinen? (n=287)

Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat näkivät niin ikään vastuun terveyshaitoista olevan useimmiten alaikäisellä käyttäjällä itsellään (kuvio 10). Täysi-ikäiset vastaajat näkivät kuitenkin huomattavasti alaikäisiä useammin vastuun olevan nikotiinituotteita välittävällä henkilöllä (täysi-ikäiset 62 % ja alaikäiset 34 %). Samoin oli huoltajien vastuun osalta, täysi-ikäiset näkivät useammin vastuun olevan myös huoltajilla (täysi-ikäiset 49 % ja alaikäiset 16 %).

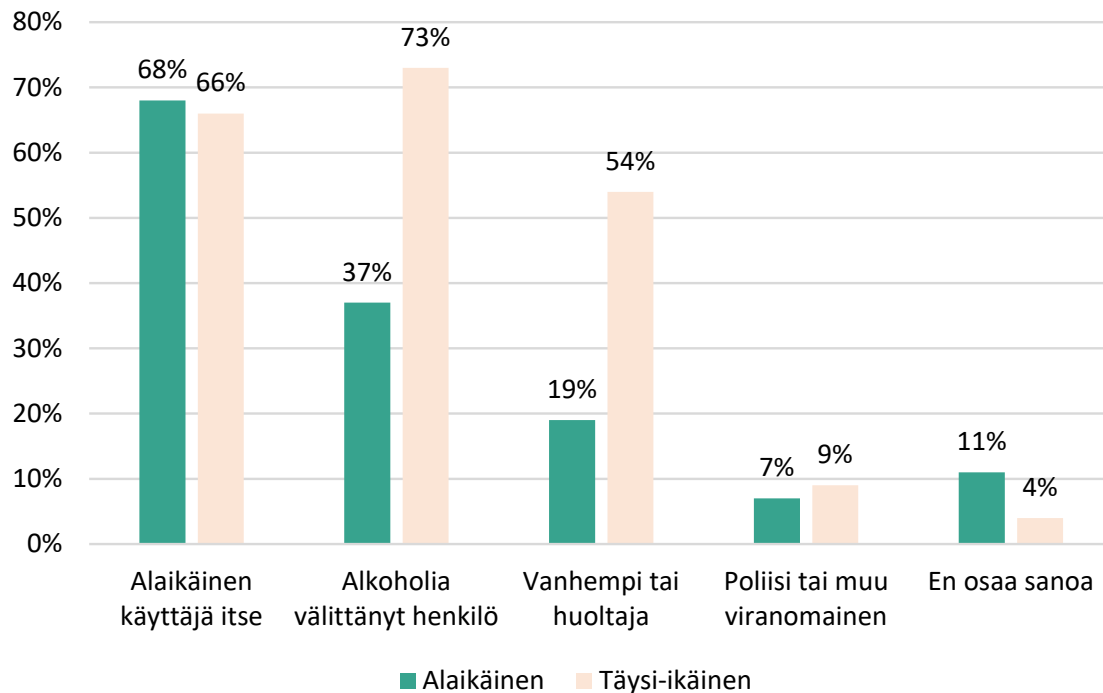
Alkoholin suhteen yläkoululaisten vastaukset olivat hyvin samankaltaisia, vastuun nähtiin useimmiten olevan alaikäisellä käyttäjällä itsellään ja/tai alkoholia välittäneellä henkilöllä (kuvio 11). Vanhempien nähtiin olevan vastuussa suunnilleen yhtä usein myös nikotiinin kohdalla. Luokka-asteiden välillä ei tämänkään kysymyksen osalta ollut kovinkaan suuria eroja, joskin 9.-luokkalaiset näkivät hieman muita useammin alaikäisen itse olevan vastuussa alkoholin käytön haitoista.

Kuvio 11. YLK: Kuka on vastuussa alkoholin käytön aiheuttamista haitoista käyttäjän ollessa alaikäinen? (n=373)

Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien näkemykset olivat melko samanlaisia kuin yläkoululaisilla (kuvio 12). Alkoholin osalta vastuun nähtiin olevan useimmiten alaikäisellä käyttäjällä itsellään, tästä olivat lähes yhtä mieltä alaikäiset ja täysi-ikäiset opiskelijat (68 % ja 66 %). Eroja sen sijaan löytyy siinä, kuinka vastuun nähdään olevan alkoholia alaikäiselle välittäneellä henkilöllä. Täysi-ikäiset ovat huomattavasti useammin valinneet vastausvaihtoehdoista vaihtoehdon, jossa alkoholia välittänyt henkilö on vastuussa alaikäisen alkoholinkäytöstä – täysi-ikäisistä 73 prosenttia oli valinnut tämän vaihtoehdon, kun taas alaikäisistä vain 37 prosenttia. Täysi-ikäiset näkevät myös vastuun olevan huoltajilla useammin kuin alaikäiset (täysi-ikäiset 54 % ja alaikäiset 19 %).

Kuvio 12. AOL: Kuka on vastuussa alkoholin käytön aiheuttamista haitoista käyttäjän ollessa alaikäinen? (n=287)

Avovastaukset – miksi vastuu on...?

Vastuuta koskeviin kysymyksiin oli myös mahdollista vastata vapaamuotoisesti, mikäli vastaaja halusi perustella omaa vastaustaan. Avovastauksia nikotiinituotteiden osalta kertyi yhteensä yläkoululaisilta ja ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevilta 189 kappaletta ja alkoholin osalta 135 kappaletta. Avovastauksia esitellään tässä yhteisesti nikotiinituotteiden ja alkoholin osalta, nostoen esiin mahdolliset erot nikotiinia ja alkoholia koskevien vastausten välillä. Avovastaukset on käsitelty yhteisesti sekä yläkoululaisten että ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien vastausten osalta.

Nikotiinituotteiden ja alkoholin käytöstä aiheutuvista haitoista vastuun nähtiin olevan alaikäisellä käyttäjällä itsellään yleisimmin siksi, että alaikäinen on itse tehnyt valinnan käyttää tuotteita. Tämä vastaus oli ehdottomasti perusteluista yleisin. Moni vastaaja ei perustellut vastaustaan enempää, mutta ne, jotka perustelivat, nostivat esiin erilaisia syitä sille, miksi näkivät alaikäisen itse olevan vastuussa mahdollisista haitoista. Yksi useamman kerran esiin tullut perustelu liittyi siihen, että kaikki nuoret ovat tietoisia päihteiden haitoista, joten vastuun haitoista voi katsoa olevan heillä itsellään. Haitat ja riskit eivät siis voi tulla kenellekään yllätyksenä, joten päätös käyttää päihteitä tehdään tietoisena haitoista. Toisaalta jotkut vastaajat nostivat esiin hieman poikkeavan näkemyksen toteamalla, ettei alaikäinen välttämättä vielä täysin ymmärrä haittoja ja niiden vaikutuksia, joten alaikäistä ei välttämättä voi pitää vastuussa omasta alkoholin ja nikotiinituotteiden käytöstään. Vastaukset olivat samanlaisia nikotiinituotteiden ja alkoholin osalta ja moni vastaaja totesikin, että perustelut näiden välillä ovat samat.

Vaikka vastuun ajateltiin usein olevan alaikaisella käyttäjällä itsellään, oli varsin yleistä myös nähdä vastuun olevan sekä alaikaisella käyttäjällä että tuotteita välittäneellä henkilöllä. Välittäjän vastuuta perusteltiin esimerkiksi toteamalla, että välittäjä tietoisesti välittää alaikaiselle sellaisia tuotteita, joita ei alaikäisen käytössä saisi lainkaan olla. Näin tekemällä välittäjä mahdollistaa päihteiden käytön, jolloin hän on myös osaltaan vastuussa alaikäisestä. Toisaalta tässäkin tilanteessa vastuun nähtiin usein olevan myös alaikaisella itsellään, koska alaikäinen on itse ollut aloitteellinen hankkiessaan tuotteita. Perusteluissa vastuun nähtiin melko harvoin olevan pelkästään välittäjällä, vaan useimmiten siihen liitettiin ainakin jonkinlainen alaikäisen itsensä vastuu. Toisaalta joidenkin mielestä vastuu oli aivan kokonaan välittäjällä. Alaikäiselle välittäneen henkilön vastuu korostui hieman enemmän alkoholin kuin nikotiinituotteiden kohdalla. Tämä ero liittyi nimenomaan siihen, että alkoholin käytöllä voi olla välittömiä seurauksia, joista välittäjälläkin on – tai ainakin pitäisi olla – vastuuta.

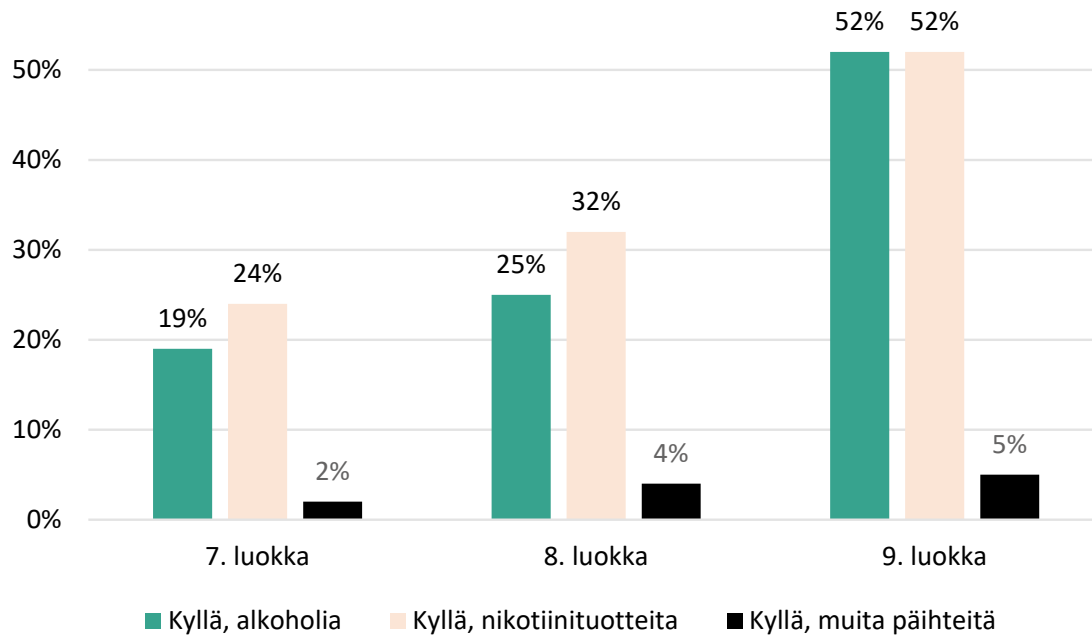
Vastuun nähtiin olevan myös huoltajilla, ja tätä perusteltiin huoltajan kokonaisvaltaisella vastuulla alaikäisestä lapsesta. Koska huoltaja on vastuussa alaikäisestä, on hän vastuussa myös alaikäisen nikotiinituotteiden tai alkoholin käytöstä. Toisaalta jotkut vastaajat toivat esiin, etteivät huoltajat ole tai voi aina olla tietoisia kaikesta nuoren tekemisestä. Joidenkin mielestä huoltajan kuitenkin pitäisi olla aina tietoinen nuoren tekemisestä ja huolehtia, ettei hän saa nikotiinituotteita tai alkoholia käyttöönsä. Huoltajien nähdään olevan pidemmälläkin aikavälillä vastuussa siitä, miten lapset kasvatetaan – siis myös siitä, haluaako lapsi alkaa käyttämään päihteitä vai ei. Huoltajien vastuu lapsistaan näyttäytyi siis avovastauksissa varsin kokonaisvaltaisena, vaikka toisaalta tiedostettiin sekin, ettei huoltaja välttämättä parhaista yrityksistään huolimatta voi olla kaikesta tietoinen tai estää päihteiden käyttöä.

Poliisin tai muiden viranomaisten vastuuta ei avovastauksissa juurikaan käsitelty, ja monivalintakysymyksissäkin vastuun nähtiin kuuluvan näille tahoille melko harvoin. Avovastauksissa yksittäiset maininnat liittyivät esimerkiksi vastuuseen valvoa päihteiden välittämistä ja rankaista välittämistä. Myös haastatteluissa pohdittiin jonkin verran valvonnan puutteellisuutta esimerkiksi sosiaalisen median palveluissa.

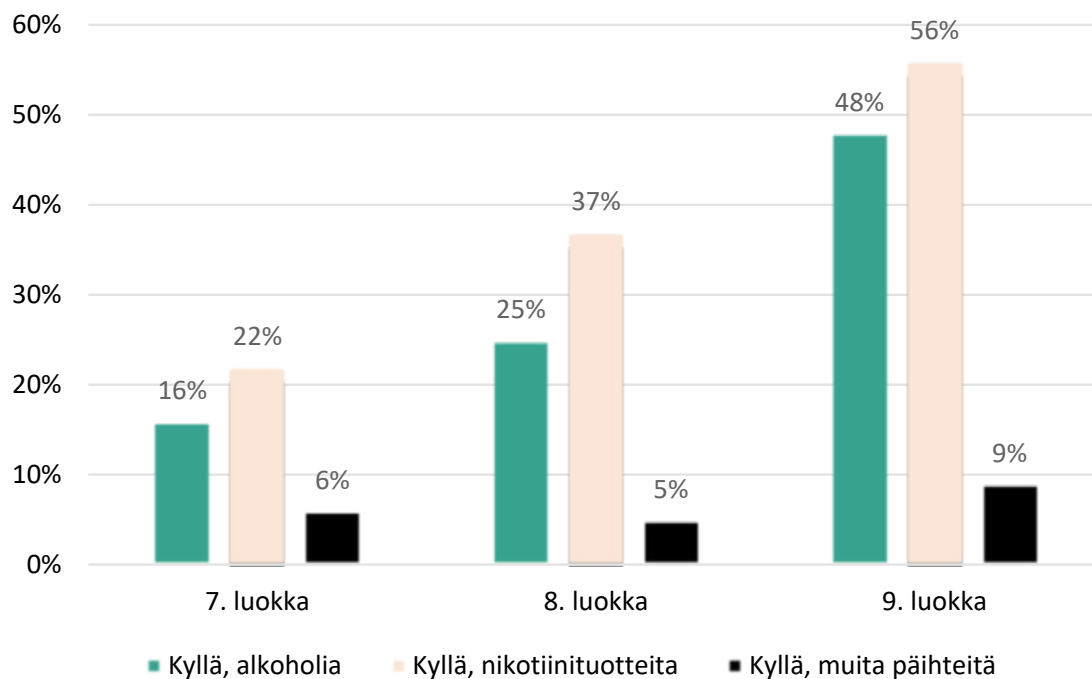
Sosiaalinen media ja päihteiden välittäminen

Haastatteluissa sosiaalisen median osuus päihteiden välittämisessä nousi esiin yhtenä tärkeänä väylänä myydä ja ostaa nikotiinituotteita (erityisesti nuuskaa) ja alkoholia. Sosiaalisen median roolista alaikäisille päihteiden välittämisessä haluttiin kerätä lisätietoa kyselyissä. Nuorilta kysyttiin, ovatko he nähneet sosiaalisessa mediassa julkaisuja, joissa myydään tai halutaan ostaa päihteitä.

Kuvio 13. YLK: Oletko nähnyt edeltävän vuoden aikana somessa julkaisuja, joissa myydään / tarjoudutaan hankkimaan päihteitä? (n=179, taulukossa on esitetty vain "kyllä"-vastaukset)

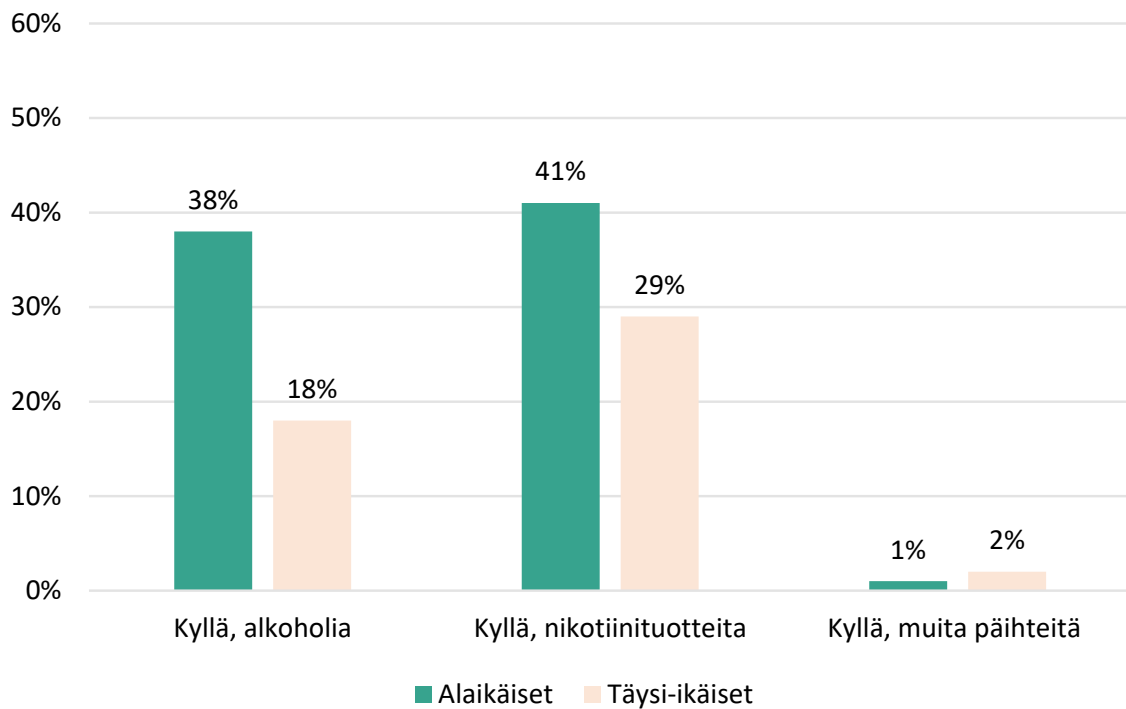

Kuvio 14. YLK: Oletko nähnyt edeltävän vuoden aikana somessa julkaisuja, joissa halutaan ostaa päihteitä? (n=249, taulukossa on esitetty vain "kyllä"-vastaukset)

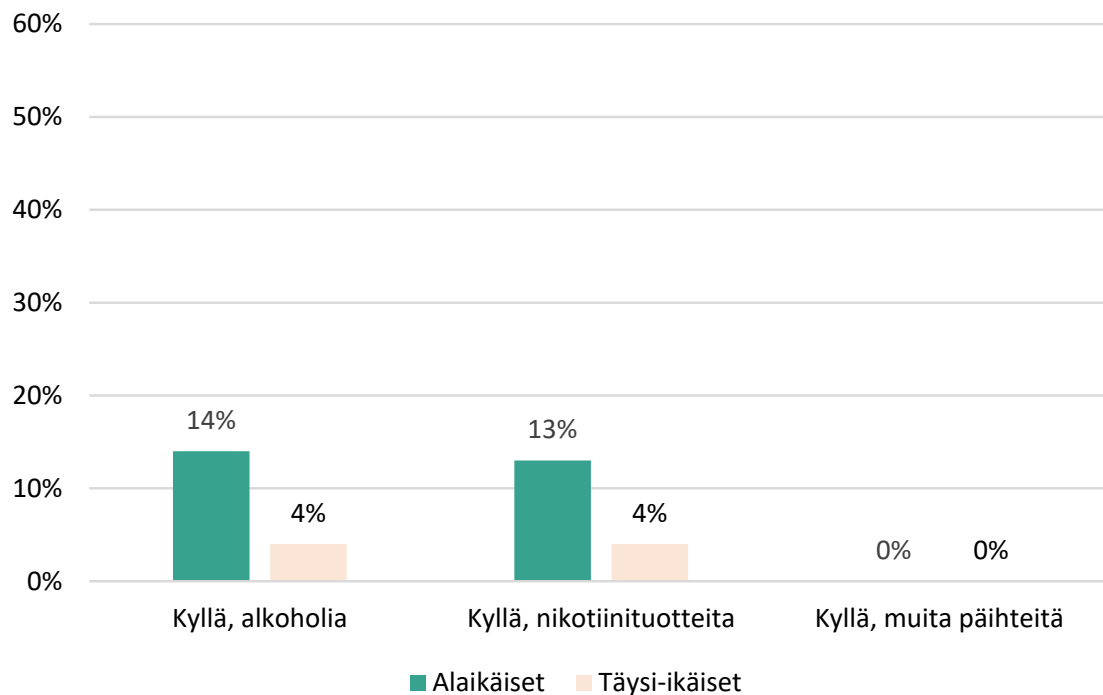

Yläkoululaisista moni kertoi nähneensä sosiaalisessa mediassa julkaisuja, joissa myydään tai tarjoudutaan hankkimaan alaikäisille päihteitä. 7.-luokkalaiset olivat nähneet julkaisuja harvemmin kuin vanhemmat vastaajat. Esimerkiksi 7.-luokkalaisista 19 prosenttia oli ilmoittanut nähneensä alkoholia koskevia julkaisuja, kun vastaavasti 9.-luokkalaisista niitä ilmoitti nähneensä 52 prosenttia.

Kuvio 15. AOL: Oletko nähnyt edeltävän vuoden aikana somessa julkaisuja, joissa myydään / tarjoudutaan hankkimaan päihteitä? (n=221, taulukossa on esitetty vain "kyllä"-vastaukset)

Kuvio 16. AOL: Oletko nähnyt edeltävän vuoden aikana somessa julkaisuja, joissa halutaan ostaa päihteitä? (n=207, taulukossa on esitetty vain ”kyllä”-vastaukset)

Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista alaikäisistä vastaajista noin 38 prosenttia oli nähnyt sosiaalisessa mediassa julkaisuja, joissa tarjoudutaan ostamaan tai myydään alkoholia alaikäisille. Noin 41 prosenttia oli nähnyt julkaisuja, joissa myydään nikotiinituotteita. Täysi-ikäisistä vastaajista harvempi oli nähnyt näitä julkaisuja, sillä vähän alle 30 prosenttia oli nähnyt nikotiinituotteisiin liittyviä julkaisuja, ja noin 18 prosenttia alkoholiin liittyviä julkaisuja. Täysi-ikäisillä nimenomaan nuuska on se tuote, jonka välittämisen kohderyhmään he kuuluvat, joten ero nikotiinituotteiden ja alkoholin välillä selittyy tällä.

Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevilla harvinaisempaa oli puolestaan sellaisten julkaisujen näkeminen, joissa etsitään hakijaa tai halutaan ostaa alkoholia tai nikotiinituotteita. Alaikäisistä alkoholiin ja nikotiinituotteisiin liittyviä julkaisuja oli nähnyt 13–14 prosenttia vastaajista, ja täysi-ikäisistä vain noin 4 prosenttia. Erityisesti täysi-ikäisistä siis vain hyvin pieni osa oli näitä julkaisuja nähnyt. Vaikuttaakin siltä, että sosiaalisessa mediassa alkoholin ja nikotiinituotteiden välittämistä koskevat julkaisut kohdentuvat varsin hyvin nimenomaan alaikäisiin nuoriin – erityisesti 9.-luokkalaisiin ja alaikäisiin ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeleviin.

Yhteenveto ja pohdinta

Selvitystä suunniteltaessa lähtöoletuksena alkoholin ja nikotiinituotteiden välittämisen osalta oli, että nämä välittyvät alaikäisille pääasiassa tuttujen kautta – joko omien kavereiden tai perheenjäsenten, kuten sisarusten ja vanhempien kautta. Tässä selvityksessä haastateltujen ja kyselyihin vastanneiden mukaan päihteet välittyvät alaikäisille useimmiten juuri tuttujen täysi-ikäisen kautta, mutta tärkeään rooliin nousi myös sosiaalinen media ja ammattimainen päihteiden välittäminen.

Päihteet ovat sosiaalisessa mediassa läsnä monella tavalla. Sosiaalisessa mediassa nuori voi nähdä esimerkiksi alkoholivalmistajien mainontaa tai kuluttajien itsensä tuottamaa sisältöä (ks. esim. Kauppila, Lindeman, Svensson, Hellman & Katainen 2019). Aivan erityinen piirteensä on kuitenkin päihteiden välittämisen mainostaminen sosiaalisessa mediassa. Sosiaalisessa mediassa ei ole välttämättä tarpeen erityisesti etsiä välittäjää päihteille, vaan niitä markkinoidaan siellä avoimesti. Sosiaalisessa mediassa tapahtuva päihteiden mainostaminen on luonteeltaan erityistä, koska se ei pelkästään vastaa kysyntään, vaan myös luo sitä. Nuoren ei siis tarvitse itse olla aloitteellinen ja etsiä välittäjää päihteille, vaan hänelle ennemminkin mainostetaan päihteitä jo mahdollisesti ennen kuin hän on itse tehnyt päätöksen tuotteiden hankkimisesta.

Erityisesti nuuskaa kerrottiin välitettävän paljon sosiaalisen median kautta, mutta myös alkoholia ja tupakkaa välitetään sosiaalisen median palveluissa. Haastatteluissa nuoret näkivät sosiaalisen median muuttaneen sitä, miten päihteitä alaikäisille päätyy – sosiaalisen median myötä alaikäisten on entistä helpompi saada näitä käsiinsä. Kyselyt täydensivät kuvaa sosiaalisen median roolista päihteiden välittämisessä. Kyselyissä tuli ilmi, että moni nuori oli nähnyt sosiaalisessa mediassa päihteiden välittämistä koskevia julkaisuja – sekä julkaisuja, joissa tuotteita myydään, mutta myös niitä, joissa alaikäinen etsii suoraan tuotteita tai hakijaa niille. Eniten näitä julkaisuja olivat nähneet 9.-luokkalaiset ja alaikäiset ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat, eli ne, jotka ikänsä puolesta ovat ikään kuin välittämisen kohderyhmää.

Päihteiden saannin helppous tuli ilmi sekä haastatteluissa että kyselyissä. Aiemmin on arveltu, että alkoholia käyttävien henkilöiden vähentyminen hankaloittaa alaikäisten alkoholin saantia, koska alaikäiset hankkivat alkoholin useimmiten sellaisilta täysi-ikäisiltä kavereilta ja tutuilta, jotka käyttävät itsekin alkoholia (ks. esim. Raitasalo, Tigerstedt & Simonen 2018). Näyttäisi kuitenkin siltä, että alkoholin saanti on edelleen helppoa myös tuttujen kautta, vaikka aiempaa useampi nuori on raitis. Erityisesti alkoholi, mutta myös nikotiinituotteet, tuntuvat tuttujen kesken välittyvän alaikäisille pienissä piireissä – toisinaan ne kulkeutuvat myös alaikäiseltä toiselle. Vaikuttaa siltä, että mikäli tahtoa ja rahaa on, alaikäinen saa haluamansa päihteen käyttöönsä melko vaivattomasti.

Päihteiden saanti koettiin siis usein helpoksi, mutta nuorten oma suhtautuminen alaikäisille välittämiseen oli tässä selvityksessä useimmiten varsin negatiivista. Erityisesti haastatteluissa nuorilla oli varsin voimakkaitakin mielipiteitä päihteitä välittämistä vastaan. Toisaalta haastatteluissa nousi esiin myös hieman ristiriitaisia ajatuksia välittämisestä, saatettiin esimerkiksi ajatella, että koska välittäminen on

niin yleistä, se ei ole niin iso juttu. Jotkut suhtautuivat välittämiseen myös neutraalisti, eikä välittäminen aiheuttanut voimakkaita tunteita suuntaan tai toiseen.

Kyselyissä päihteiden välittämistä alaikäisille ei useinkaan koettu hyväksyttävänä, joskin hyväksyttävyyden vaihteli sen mukaan, minkä ikäisille päihteitä välitetään. Enemmistö ei hyväksynyt alkoholin tai nikotiinituotteiden välittämistä 15–17-vuotiaille, mutta erityisen yksimielisiä oltiin välittämisestä 12–14-vuotiaille sekä alle 12-vuotiaille – näitä hyväksyttiin erittäin harvoin. Alaikäisille välittämisen kokivat kyselyssä muita useammin hyväksyttävänä yläkoululaisista 9.-luokkalaiset ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista alaikäiset opiskelijat.

Vastuun käsite liittyi kiinteästi alaikäisille välittämiseen – nuorten suhtautumista välittämiseen ei ollut mahdollista tarkastella ilman, että vastuun käsite olisi noussut esiin. Haastatteluissa alaikäisille välittäminen näyttäytyi melko usein varsin vastuuttomana toimintana, vaikka toisaalta hieman ymmärrystäkin välittäjille löytyi. Kun haastatteluissa tarkasteltiin, kenellä on vastuu alaikäisen alkoholin tai tupakan käytön aiheuttamista haitoista, nuoret näkivät usein vastuun kuuluvan päihteitä välittävälle aikuiselle, ja harvemmin alaikäiselle itselleen. Kyselyissä vastuu näyttäytyi pitkälti samanlaisena, joskin alaikäisten omaa vastuuta nostettiin esiin enemmän. Joidenkin mielestä alkoholin tai tupakan käyttö on oma valinta, ja näin ollen vastuu on alaikäisellä itsellään. Usein vastuun katsotaan olevan sekä alaikäisellä itsellään että päihteitä välittäneellä aikuisella. Vastuun suhteen vaikuttaa siltä, että alaikäiset itse vastuuttavat helpommin alaikäisiä. Täysi-ikäiset sen sijaan näkevät vastuun useammin olevan aikuisella, joka päihteitä välittää. Vastuu näyttäytyy siis hieman erilaisena alaikäisten ja täysi-ikäisten näkökulmasta.

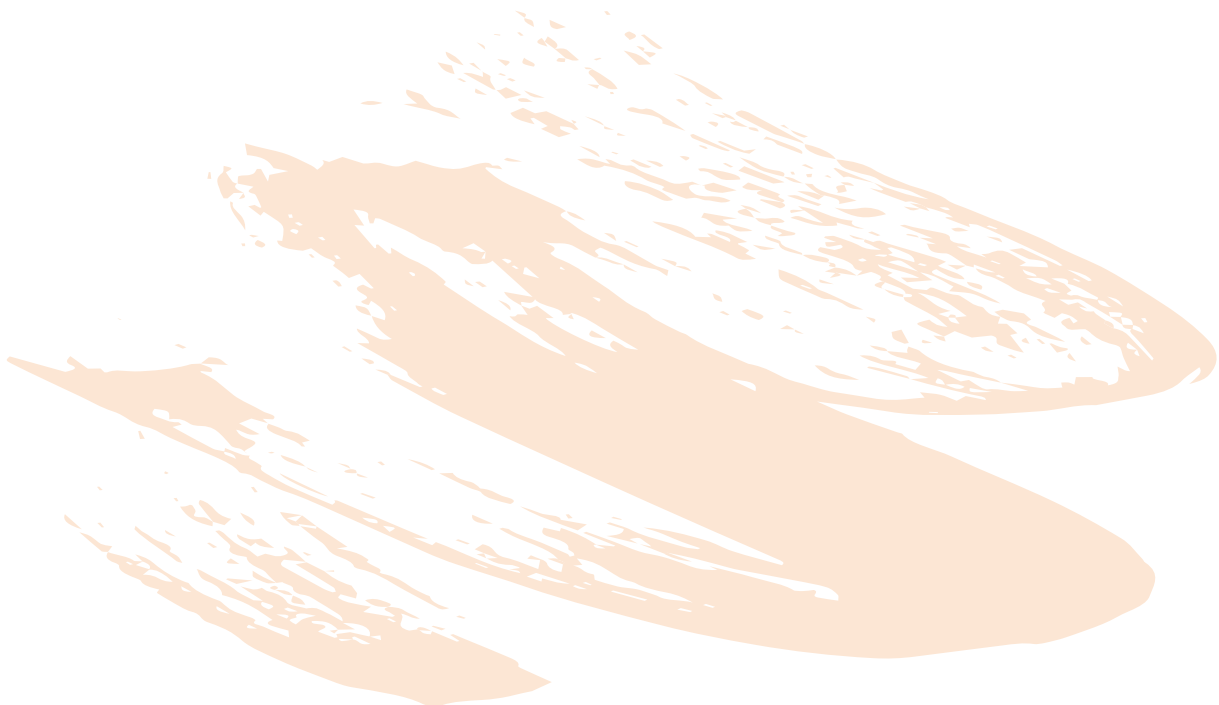
Vastuu näyttäytyi myös hieman erilaisena riippuen siitä, mitä tuotetta alaikäiselle välitettiin. Erot alkoholin ja nikotiinituotteiden välillä tulivat esiin erityisesti haastatteluissa. Haastatteluissa nuoret näkivät alkoholilla olevan enemmän välittömiä vaikutuksia, jotka voivat realisoitua jo yhdellä alkoholin käyttökerralla. Tupakalla ja muilla nikotiinituotteilla negatiivisten vaikutusten ajateltiin muodostuvan pääasiassa pidempiaikaisen käytön seurauksena. Näin ollen myös vastuu alkoholin ja nikotiinituotteiden osalta oli erilaista – yhdenkin alkoholinkäyttökerran seuraukset voivat olla vakavia, mutta sama ei päde välttämättä nikotiinituotteisiin.

Nuorilla vaikuttaisi olevan tietoa päihteiden välittämisen laittomuudesta ja rangaistavuudesta –kyselyissä tupakan ja alkoholin välittämisen laittomuus tiedostettiin varsin hyvin, mutta nuuskan laittomuus tunnistettiin hieman näitä harvemmin. Vaikuttaa siltä, että nuuskan antamisen ja välittämisen laittomuus ei kaikilla ole täysin tiedossa. Nuuskaa saa tuoda Suomeen ainoastaan omaan käyttöön, joten nuuskan välittäminen tai edes sen tarjoaminen toiselle (oli kyseessä sitten alaikäinen tai täysi-ikäinen) on aina laitonta (Tupakkalaki 549/2016).

Haastateltujen nuorten huoli toisista nuorista kertoi myös osaltaan nuorten suhtautumisesta päihteiden käyttöön sekä niiden välittämiseen. Tässä selvityksessä haastatelluista nuorista useampi toivoi, että alaikäisille välittämistä saataisiin vähennettyä tai se saataisi kokonaan loppumaan. Myös moni kyselyyn vastanneesta nuoresta tuntui ajattelevan samalla tavalla – erityisesti nuorimmat yläkoululaiset ja täysi-ikäiset ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevat pitivät tärkeänä, että alaikäisille päihteiden välittäminen saataisiin loppumaan. Sen sijaan vanhemmat yläkoululaiset ja alaikäiset ammatillisissa

oppilaitoksissa opiskelevat eivät yhtä usein olleet tätä mieltä – ajatus välittämisen loppumisesta ei siis ollut yhtä suosittua niissä ikäryhmissä, jotka itsekin voisivat saada päihteitä käyttöönsä nimenomaan välittämisen kautta.

Viimeiseksi on hyvä nostaa vielä uudelleen esiin erään haastatellun nuoren ajatus – jos alaikäisille välittäminen saataisiin loppumaan, annettaisiin nuorille aikaa kasvaa ja kehittyä aikuiseksi ilman alkoholin ja nikotiinituotteiden käytön aiheuttamia vaaroja ja haittoja. Jos lapset ja nuoret saisivat mahdollisuuden kasvaa aikuiseksi ja tehdä päätöksiä näiden käytöstä vasta silloin, kun he laillisesti voivat itse tuotteita ostaa, luultavasti aiempaa useampi päättäisi olla niitä käyttämättä. Alaikäisille päihteiden välittämisestä kieltäytyminen on nuoresta välittämistä – jos välität, et välitä.

Lähteet

Aiken, A., Clare PJ, Boland, V.C., Degenhardt, L., Yuen, W.S., Hutchinson, D., Najman, J., McCambridge, J., Slade, T., McBride, N., De Torres, C., Wadolowski, M., Bruno, R., Kypri, K., Mattick, R.P. & Peacock, A. (2020). Parental supply of sips and whole drinks of alcohol to adolescents and associations with binge drinking and alcohol-related harms: A prospective cohort study. *Drug Alcohol Depend.* 2020 Oct 1;215:108204.

Alkoholilaki 1102/2017, saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20171102>
Gilligan, C., Kypri, K., Johnson, N., Lynagh, M. & Love, S. (2012), Parental supply of alcohol and adolescent risky drinking. *Drug and Alcohol Review*, 31: 754-762.

Grant, B.F. & Dawson, D.A. (1997). Age at onset of alcohol use and its association with DSM-IV alcohol abuse and dependence: results from the National Longitudinal Alcohol Epidemiologic Survey. *J Subst Abuse*. 1997;9:103-10. doi: 10.1016/s0899-3289(97)90009-2. PMID: 9494942.

Hermanson, E. & Sajaniemi, N. (2018). Nuoruuden kehitys – mitä tapahtuu pinnan alla? *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim*, 2018;134(8):843-9.

Johnston, L.D., O'Malley, P.M., Miech, R.A., Bachman, J.G., Schulenberg, J.E. (2015). Monitoring the future. In: *National survey results on drug use 1975–2014: overview, key findings on adolescent drug use*. Ann Arbor: Institute for Social Research, The University of Michigan, 2015.25

Jones, S. C., Robinson, L., Gilchrist, H. & Barrie, L. (2012). Supply means supply - what does 'supply' mean? Consumer responses to a campaign targeting secondary supply of alcohol to teenagers. In: R. Lee (Eds.), *Australia New Zealand Marketing Academy Conference 2012: Proceedings* (pp. 1-7). Australia: Ehrenberg-Bass Institute for Marketing Science, Edith Cowan University.

Kauppila, E. K., Lindeman, M., Svensson, J., Hellman, C.M. E. & Katainen, A. H. (2019). Alcohol marketing on social media sites in Finland and Sweden: A comparative audit study of brands' presence and content, and the impact of a legislative change. *Publications of the Faculty of Social Sciences*, no. 113, vol. 2019, University of Helsinki Centre for Research on Addiction, Control and Governance (CEACG), Helsinki.

Kinnunen, J., Pere, L., Raisamo, S., Katainen, A., Myöhänen, A., Lahti, L., Ahtinen, S., Ollila, H., Lindfors, P., Rimpelä, A. (2019). Nuorten terveystapatutkimus 2019: Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö sekä rahapelaaminen. *Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön raportteja ja muistioita* 2019:56. *Kouluterveyskysely (2021)*, Terveystieteiden tutkimuskeskus, tulokset saatavilla: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset (haettu 8.11.2021)

de Looze, M., Raaijmakers, W., ter Bogt, T. ym. (2015). Decreases in adolescent weekly alcohol use in Europe and North America: evidence from 28 countries from 2002 to 2010. *Eur J Pub Health* 2015;25:69–72.

MTV Uutiset 21.4.2021 Nuuskan salakuljetus on ammattimaistunut – Savossa paljastui suuri nuuskakopla <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/nuuskan-salakuljetus-on-ammattimaistunut-savossa-paljastui-suuri-nuuskakopla/8122610?fbclid=IwAR1fxND0zdhqzcb20Z0JrCRhCUL7Ea6GY8aj4900AFP4WI3UGxJhKXzQfM#gs.zdtxks>

Nixon, K. & McClain, J.A. (2010). Adolescence as a critical window for developing an alcohol use disorder: current findings in neuroscience. *Curr Opin Psychiatry*. 2010 May;23(3):227-32. doi: 10.1097/YCO.0b013e32833864fe. PMID: 20224404; PMCID: PMC3149806.

O'Dell, L.E. (2009). A psychobiological framework of the substrates that mediate nicotine use during adolescence. *Neuropharmacology*. 2009;56 Suppl 1(Suppl 1):263-78. doi: 10.1016/j.neuropharm.2008.07.039. Epub 2008 Aug 5. PMID: 18723034; PMCID: PMC2634831.

Sharmin, S., Kypri, K., Khanam, M., Wadolowski, M., Bruno, R. & Mattick, R.P. (2017) Parental Supply of Alcohol in Childhood and Risky Drinking in Adolescence: Systematic Review and Meta-Analysis. *Int J Environ Res Public Health*. 2017 Mar 9;14(3):287. doi: 10.3390/ijerph14030287. PMID: 28282955; PMCID: PMC5369123.

Spear, L.P., Varlinskaya, E.I. (2005). Adolescence. Alcohol sensitivity, tolerance, and intake. *Recent Dev Alcohol*. 2005;17:143-59. PMID: 15789864.

Piispa, M. (2018). Nuuska ja Nuoret - laadullinen selvitys nuorten nuuskan käytöstä ja hankintatavoista. Verkkojulkaisu: https://ehyt.fi/wp-content/uploads/2020/06/nuuska_ja_nuoret_.pdf

Päivittäistavarakauppa ry (2021). Päivittäistavarakauppa on vastuullinen ikärajavaivottavien tuotteiden myyjä, verkkosivut: https://www.ptv.fi/kaupan-toiminta/vastuullisuus/ikarajavaltonta/Viitattu_3.3.2021

Raitasalo, K. & Härkönen, J. (2019) Nuorten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen – ESPAD-tutkimus 2019. Tilastoraportti 40/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Raitasalo, K., Tigerstedt, C. & Simonen, J. (2018) Miksi nuoret juovat vähemmän? Teoksessa: Mäkelä, P., Härkönen, J., Lintonen, T., Tigerstedt, C., Warpenius, K., & Castrén, S. (2018). Näin Suomi juo: suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Simonen, J. & Tigerstedt, C. (2007). "Mieluummin kavereille kuin läheiselle". *Solidaarisuus nuorten aikuisten alkoholin välittämisessä alaikäisille*, s. 161-185, teoksessa: Tigerstedt C. toim. (2007) Nuoret ja alkoholi. Alkoholi- ja huumeututkijain seura & Nuorisotutkimusseura.

TENK (2019). Ihmistieteiden eettisen ennakkoarvioinnin ohje, saatavilla: https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Tupakkalaki 549/2016, saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160549>

